

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

Σχολή Επαγγελματών Υγείας & Πρόνοιας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ:

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΟΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΣΕ

ΜΑΘΗΤΕΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΥΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΜΑΡΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2015

**Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε και υποβλήθηκε ως
απαιτούμενο για την απόκτηση πτυχίου Κοινωνικής Εργασίας .**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το Διαδίκτυο αλλάζει τον τρόπο ενημερωνόμαστε, σπουδάζουμε, επικοινωνούμε, εργαζόμαστε και διασκεδάζουμε. Είναι τόσο ραγδαία η ενσωμάτωσή του στην καθημερινότητα που δεν προλαβαίνουμε να αναλογιστούμε τι πραγματικά συμβαίνει.

Η αντιμετώπιση των κινδύνων στο Διαδίκτυο ακολουθεί τους γενικούς κανόνες που ισχύουν και στις υπόλοιπες πτυχές της ζωής μας. Ένα επικίνδυνο φαινόμενο είναι και ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός ή αλλιώς κυβερνοεκφοβισμός.

Ο κυβερνοεκφοβισμός αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια καθώς οι περισσότεροι νέοι χρησιμοποιούν καθημερινά το κινητό και το Διαδίκτυο. Μιλάμε για κυβερνοεκφοβισμό όταν οι νέοι παρενοχλούνται, ταπεινώνονται, ταλαιπωρούνται, απειλούνται, έρχονται σε δύσκολη θέση, υφίστανται πιέσεις ή επιθετική συμπεριφορά από άλλους νέους μέσω ηλεκτρονικών μηνυμάτων, γραπτών μηνυμάτων, καναλιών συνομιλίας, κινητών και άλλων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και ιστότοπων ή άλλων τεχνολογικών μέσων.

Η παρούσα έρευνα διερευνά τις στάσεις, τις αντιλήψεις καθώς και την επίδραση του φαινομένου του κυβερνοεκφοβισμού σε μαθητές Γυμνασίου του Δήμου Βεροίας.

ABSTRACT

The Internet is changing the way we are informed, study, communicate, work and entertain. Is so rapid integration into the daily routine not have time to think about what is really happening.

Addressing risks in Internet follows the general rules that apply to other aspects of our lives. A dangerous phenomenon is cyber bullying.

The cyber bullying increased in recent years as more young people use everyday mobile and the Internet. Talk about cyber bullying when young harassed , humiliated , harassed , threatened , embarrassed to come , under pressure or aggressive behaviour from other people through emails , texting , chat , mobile and other social media and websites or other technological means.

This research explores the attitudes, perceptions and the impact of the phenomenon of cyber-bullying in the Municipality of Veria school students.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να αναγνωρίσω την συνεισφορά και να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους συντέλεσαν, ώστε να ολοκληρωθεί η ερευνητική αυτή απόπειρα επιτυχώς.

Απευθύνω θερμές ευχαριστίες στον επιβλέπων επόπτη – καθηγητή μου κος. Παπαδάκης Νικόλαος για την πολύτιμη βοήθειά του κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας. Η καθοδήγηση, οι προτάσεις, οι παρατηρήσεις και οι συμβουλές του υπήρξαν ουσιαστικές και ιδιαίτερα χρήσιμες για την τελική διαμόρφωση της εργασίας.

Επίσης, ευχαριστώ ολόψυχα το εκπαιδευτικό προσωπικό του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, της σχολής Σ.Ε.Υ.Π. του Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης για τις γνώσεις και την εκπαίδευση που μου πρόσφεραν κατά την διάρκεια των σπουδών μου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω και στους συμμετέχοντες της έρευνας, για τον προσωπικό χρόνο που διέθεσαν και για την θετική στάση που κράτησαν όσον αφορά την χρησιμότητα της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας.

Τέλος, η εργασία αυτή είναι αφιερωμένη στην οικογένεια μου που με στηρίζει πάντα σε κάθε μου προσπάθεια, καθώς και στο στενό κοινωνικό μου περιβάλλον για την τεράστια υπομονή και αμέριστη υποστήριξη, κατά το διάστημα συγγραφής της εργασίας.

ΜΑΡΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : «ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ & ΚΥΒΕΡΝΟΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ»	8
1.1 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ	8
1.2 ΚΥΒΕΡΝΟΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ	10
1.2.1 ΟΡΙΣΜΟΙ	10
1.2.2 ΕΙΔΗ- ΜΟΡΦΕΣ –ΜΕΣΑ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : «ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΙΔΙΩΝ»	15
2.1 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	15
2.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΡΟΛΟ «ΘΥΤΗ»	15
2.3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΡΟΛΟ «ΘΥΜΑΤΟΣ»	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: «ΠΡΟΛΗΨΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ»	17
3.1 ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	17
3.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ	20
3.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : «ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ- ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ»	24
4.1 ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	24
4.2 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : «ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ & ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ – Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ»	27
5.1 ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	27
5.2 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ	28
5.2.1. ΓΝΩΣΙΑΚΗ – ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΣΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ	30
5.2.2. ΟΛΙΣΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ	31
5.2.3. ΟΜΑΔΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ	32
5.3. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : «ΕΡΕΥΝΑ»	35
6.1 ΚΥΡΙΟΣ ΣΚΟΠΟΣ	35
6.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	35
6.3 ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ	36
6.4 ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ	38
6.5 ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	38
6.6 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	38
6.7 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο : «ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ»	63
7.1 ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	63
7.2 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	65
7.3 ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	67
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ – ΑΡΘΡΑ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ	71

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το διαδίκτυο παρέχει στο χρήστη του αμέτρητες δυνατότητες άμεσης και ευέλικτης ενημέρωσης, επικοινωνίας, διασκέδασης, εμπορικών και οικονομικών συναλλαγών, εκπαίδευσης κ.τ.λ. Η ταχύτητα εξάπλωσης της διαδικτυακής πρόσβασης και χρήσης έχει αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο οι σημερινοί άνθρωποι και ιδιαίτερα οι νέοι μορφώνονται και ξοδεύουν τον ελεύθερο χρόνο τους.

Η διαρκώς αυξανόμενη σημαντικότητα που κατέχουν οι ψηφιακές τεχνολογίες και το διαδίκτυο στις σύγχρονες κοινωνίες και ειδικότερα στις ζωές των νέων έχει διεγείρει μια έντονη συζήτηση τόσο για τα οφέλη όσο και για τις προκλήσεις από την χρήση των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών ([T.P.E.] Palfrey & Gasser, 2008). Οι νέες, λοιπόν, τεχνολογίες και συγκεκριμένα το διαδίκτυο, μπορούν να βοηθήσουν σε πτυχές όπως οι μαθησιακές εμπειρίες, η κοινωνικοποίηση, η δημιουργικότητα, και η προσωπική ανάπτυξη εν γένει παιδιών και εφήβων, καθώς και ποιοι είναι από την άλλη πλευρά οι κίνδυνοι εθισμού και κακών χρήσεων (για σκοπούς εκφοβισμού και ότι άλλο) ελλοχεύουν.

Στις αρνητικές επιπτώσεις του διαδικτύου, όπως προαναφέρθηκε είναι ο εκφοβισμός. Κυβερνοεκφοβισμός θεωρείται ο εκφοβισμός στο διαδίκτυο. «Ο όρος διαδικτυακός εκφοβισμός αφορά τον εκφοβισμό, την ταπείνωση, την παρενόχληση και την εκτόξευση απειλών κατά ατόμων νεαρής ηλικίας, που δέχονται αυτή τη μορφή ψυχικής βίας μέσω της χρήσης του Διαδικτύου, των κινητών τηλεφώνων και άλλων ψηφιακών τεχνολογιών συνήθως από συνομηλίκους τους. [1]

Στο Ηνωμένο Βασίλειο διεξάχθηκε έρευνα με σκοπό να κατανοηθεί καλύτερα το φαινόμενο και οι επιπτώσεις του κυβερνοεκφοβισμού. Ασχολήθηκε με τους επαγγελματίες της εκπαίδευσης έτσι ώστε να τους δώσει το βήμα να συζητήσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να δομήσει μια βάση στοιχείων για την ενημέρωση πολιτικών και πρακτικών γύρω από την προστασία των επαγγελματιών. Για την πραγματοποίηση αυτών των στόχων λοιπόν, το 2011 δημιουργήθηκε μια Επαγγελματική Γραμμή Βοήθειας για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Σύμφωνα με την έρευνα (The Online Abuse of Professionals, 2011) συμμετείχαν 377 επαγγελματίες εκπαιδευτές, οι οποίοι ανέλυσαν 35 περιπτώσεις. Η εν λόγω έρευνα έδειξε ότι το 35% των εκπαιδευτικών έχει υποβληθεί σε διαδικτυακό εκφοβισμό. Στην παρούσα μελέτη ωστόσο δεν διερευνήθηκαν οι εφηβικές ηλικίες ως θύματα παρά μόνο σαν θύτες.

Η απουσία πρόσφατων ερευνών για τον κυβερνοεκφοβισμό με την παράλληλη σταθερή αύξηση της διαδικτυακής χρήσης και πρόσβασης σε ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης που παρουσιάζει ετησίως η Ελλάδα μπορεί να συνεπάγεται αύξηση των περιστατικών κυβερνοεκφοβισμού στον ελληνικό χώρο και θα πρέπει να διερευνηθεί. Τα ελληνικά Μ.Μ.Ε. επικεντρώνονται κατά κύριο λόγο σε ακραία περιστατικά και κυρίως σε αυτά που λαμβάνουν χώρο σε μεγάλα αστικά κέντρα, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει μια ολοκληρωμένη πληροφόρηση του φαινομένου.

Επίσης, η ερευνητική δραστηριότητα για την θεματολογία του κυβερνοεκφοβισμού είναι περιορισμένη, τουλάχιστον αναφορικά με την μελέτη κοινωνικών και ψυχολογικών μηχανισμών. Η παρούσα μελέτη έχει ως σκοπό να καλύψει εν μέρει αυτό το κενό διερευνώντας τις αντιλήψεις και τις στάσεις των εφήβων σχετικά με τον κυβερνοεκφοβισμό καθώς και με το ευρύτερο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : «ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ & ΚΥΒΕΡΝΟΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ»

1.1 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Ο εκφοβισμός ορίζεται ως η εσκεμμένη πρόκληση βλάβης ή τραυματισμού ή δυσφορίας από ένα ή περισσότερα άτομα. [2]

Ο εκφοβισμός επίσης συνεπάγεται μια ανισορροπία ή μια ασύμμετρη σχέση δύναμης με την έννοια ότι τα άτομα που εκτίθενται στις παραπάνω αρνητικές πράξεις δυσκολεύονται να υπερασπιστούν τον εαυτό τους. [3]

Ένας εκφοβιστής μπορεί να δράσει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, με σκοπό να εκφοβίσει κάποιο άλλο άτομο. Ο άμεσος εκφοβισμός είναι μια ανοιχτή επίθεση σε άλλο πρόσωπο, χρησιμοποιώντας φυσική ή λεκτική βία. Ο έμμεσος εκφοβισμός μπορεί αν είναι εξίσου επιβλαβής για τη λειτουργία ενός ατόμου όσο και ο άμεσος. Η έμμεση επιθετικότητα τείνει να αντικαταστήσει την άμεση καθώς τα άτομα αναπτύσσονται. [4]

Η μελέτη των διακριτών διαφορών των δυο φύλων αναφορικά με την χρήση των άμεσων και έμμεσων συμπεριφορών εκφοβισμού έδειξε ότι οι άνδρες εμφανίζονται να εκδηλώνουν συχνότερα συμπεριφορές εκφοβισμού και να κάνουν περισσότερη χρήση των περισσότερων μορφών εκφοβισμού. [5]

Το γυναικείο φύλο έχει περισσότερες πιθανότητες να συμμετέχει σε έμμεσες ενέργειες για να βλάψει τις διαπροσωπικές σχέσεις συνομήλικων, τα αισθήματα αποδοχής και ένταξης τους σε κοινωνικές ομάδες. Η έμμεση επιθετικότητα μπορεί να είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για έναν επιτιθέμενο που επιδιώκει την εκδίκηση ή την προσοχή των συνομηλίκων τους. [6]

Υπάρχουν πολλές θεωρίες που σχετίζονται με τις συμπεριφορές εκφοβισμού. Οι επιθετικές και παρορμητικές τάσεις των εκφοβιστών μπορεί να οφείλονται σε προηγούμενη έκθεση τους σε γονικά μοντέλα επιθετικότητας.

Οι «νταήδες» των σχολείων που εκφοβίζουν είτε άμεσα είτε έμμεσα συμμαθητές τους που εμφανίζουν κάποιες ιδιαιτερότητες, αποτελεί κανόνα της σχολικής ζωής με επικίνδυνες συνέπειες, τις οποίες επιχείρησε να καταγράψει έρευνα που διενεργείται ταυτόχρονα σε δέκα ευρωπαϊκά κράτη. Η έρευνα διεξήχθη ταυτόχρονα από πανεπιστήμια της Ελλάδας (Αριστοτέλειο και Ιωαννίνων), της Κύπρου, της Σλοβενίας, της Ιταλίας , της Γαλλίας, του Βελγίου, της Ρουμανίας, της ΠΓΔΜ, της Βουλγαρίας και της Γερμανίας. Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία της έρευνας, ο έμμεσος σχολικός εκφοβισμός σε βάρος μαθητών – θυμάτων χαρακτηρίζει περισσότερο την εικόνα συμπεριφοράς των μαθητών στα σχολεία των χωρών της Νότιας Ευρώπης και των Βαλκανίων, από ότι των βορειοδυτικών κοινωνιών, όπου ο άμεσος εκφοβισμός είναι συχνότερος και εντονότερος, καθώς δεν αποκλείεται να εκδηλώνεται και μέσα από συμμορίες. Οι διαφορές αυτές οφείλονται στο γεγονός ότι οι κοινωνίες των χωρών του νότου και των Βαλκανίων, διατηρούν ακόμη την παραδοσιακή τους δομή και τις ισχυρές οικογενειακές σχέσεις, σε αντίθεση με τις βόρειες χώρες, όπου παρατηρείται διάρρηξη του οικογενειακού ιστού, απουσία των γονιών από το σπίτι και αποξένωση. Σύμφωνα με την καταγραφή των στοιχείων από το πανεπιστήμιο Ιωαννίνων μέσω ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων σε δείγμα 852 μαθητών από 25 σχολεία στις πόλεις της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, των Πατρών και των Ιωαννίνων, σχεδόν το 90% των μαθητών όλων των σχολείων, υπήρξε θύμα ή θύτης του εκφοβισμού, με το φαινόμενο της σχολικής βίας έχει αυξηθεί επικίνδυνα τα τελευταία χρόνια. [7]

Από το παρελθόν είναι γνωστό το πρόβλημα του εκφοβισμού(bullying) που αντιμετωπίζουν παιδιά και έφηβοι. Μετά τη δημιουργία του διαδικτύου το πρόβλημα αυτό πήρε και μια άλλη μορφή αυτή του εκφοβισμού μέσω του διαδικτύου(cyber-bullying), η οποία πλήττει αυτή τη φορά ανήλικους αλλά και ενήλικες. Εκφοβισμός μέσω διαδικτύου είναι η ενόχληση ενός ατόμου από κάποιο άλλο άτομο ή ομάδα ατόμων μέσω των νέων τεχνολογιών. [7]

1.2 ΚΥΒΕΡΝΟΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Ο όρος cyber bullying δημιουργήθηκε από τον Καναδό Bill Belsey και έχει τις ρίζες του στον παραδοσιακό σωματικό ή ψυχολογικό εκφοβισμό όπου ο στόχος του επιτιθέμενου είναι να προκαλέσει ζημιά ή να βλάψει το θύμα του. [8]

1.2.1 ΟΡΙΣΜΟΙ

Τα τελευταία χρόνια μια νέα μορφή εκφοβισμού (bullying) έχει αρχίσει να αναπτύσσεται μέσω της χρήσης του διαδικτύου. Και το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας έχει αρχίσει να παίρνει ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις. Πρόκειται για τον εκφοβισμό μέσω διαδικτύου (cyber-bullying ή κυβερνοεκφοβισμός). Οι συνήθεις πρακτικές κυβερνοεκφοβισμού αφορούν δημοσίευση στο διαδίκτυο προσωπικών φωτογραφιών ή δημοσιοποίηση- αποκάλυψη προσωπικών δεδομένων και πληροφοριών χωρίς τη συναίνεση του θύματος , καθώς και υβριστικά σχόλια. [9]

Νεότερη μορφή του παραδοσιακού εκφοβισμού είναι ο κυβερνοεκφοβισμός. Κυβερνοεκφοβισμός θεωρείται ο εκφοβισμός στο διαδίκτυο. «Ο όρος διαδικτυακός εκφοβισμός αφορά τον εκφοβισμό, την ταπείνωση, την παρενόχληση και την εκτόξευση απειλών κατά ατόμων νεαρής ηλικίας, που δέχονται αυτή τη μορφή ψυχικής βίας μέσω της χρήσης του Διαδικτύου, των κινητών τηλεφώνων και άλλων ψηφιακών τεχνολογιών συνήθως από συνομηλίκους τους. [9]

Συνήθως έχει τη μορφή ενός απλού e-mail , το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει απειλές ή σεξουαλικά σχόλια . Έτσι καθιστούν τον παραλήπτη ευάλωτο και τον μετατρέπουν σε θύμα εμπαιγμού σε κάποιο φόρουμ αποσπώντας ψευδείς δηλώσεις και ταπεινώνοντας τον.

Τα παρακάτω στοιχεία της έρευνας που διενεργήθηκε από τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό “Νέοι Ευρωπαίοι Οργανωμένοι Ικανοί” ,σε τελικό δείγμα 422 παιδιών ηλικίας 13-18 ετών (275 αγόρια & 147 κορίτσια) μιλούν από μόνα τους:

- 16% από τα αγόρια και 22% από τα κορίτσια ηλικίας 13-18 ετών δηλώνουν ότι έχουν πέσει θύματα κυβερνοεκφοβισμού.

- 32% είχαν δεχθεί εκφοβισμό με δημοσίευση στο διαδίκτυο προσωπικών τους
ΤΕΙ Κρήτης – Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

φωτογραφιών. 11% λεκτικό - αποκάλυψη γεγονότων προσωπικού ενδιαφέροντος και ένα 3,5% δήλωσε ότι έγινε με χυδαίο λεξιλόγιο - ύβρεις.

- 10% των αγοριών απάντησε θετικά στην ερώτηση εάν έχουν εκφοβίσει μέσω Διαδικτύου ή με τη χρήση άλλων νέων τεχνολογιών κάποιον συμμαθητή, φίλο ή γνωστό τους.

- Το 42% (σχεδόν 1 στους 2!!!!) απάντησε ότι ξέρουν ή έχουν ακούσει για κάποιον γνωστό που έχει πέσει θύμα εκφοβισμού μέσω Διαδικτύου και νέων τεχνολογιών.

[10]

1.2.2 ΕΙΔΗ- ΜΟΡΦΕΣ –ΜΕΣΑ

Ο εκφοβισμός μέσω διαδικτύου μπορεί να λάβει χώρα με διάφορες μορφές

- Αποστολή υβριστικών μηνυμάτων (flaming)

Η αποστολή υβριστικών μηνυμάτων αναφέρεται σε μια σύντομα, έντονη συναλλαγή ανάμεσα σε δυο ή περισσότερα άτομα, η οποία προκαλείται μέσω της διαδικτυακής επικοινωνίας (chat rooms, e- mail) .

➤ Παρενόχληση (harassment)

Η παρενόχληση στο διαδίκτυο περιλαμβάνει επαναλαμβανόμενα προσβλητικά μηνύματα που αποστέλλονται σε έναν στόχο. Πολύ συχνά, η παρενόχληση γίνεται μέσω καναλιών προσωπικής επικοινωνίας, όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ωστόσο τέτοια μηνύματα παρενόχλησης μπορούν επίσης να μεταδοθούν σε δημόσια φόρουμ, όπως τα μέρη συζήτησης on- line και οι ομάδες συζήτησης. Αν και θεωρητικά είναι παρόμοια, η παρενόχληση τυπικά διαφέρει από την αποστολή υβριστικών μηνυμάτων σε δυο σημεία. Πρώτον, η παρενόχληση διαρκεί περισσότερο από ότι η αποστολή υβριστικών μηνυμάτων. Δεύτερον, η παρενόχληση είναι περισσότερο μονόπλευρη, με τουλάχιστον έναν παραβάτη και ένα μοναδικό στόχο. Από την άλλη πλευρά, με την αποστολή υβριστικών μηνυμάτων υπάρχει μια αμοιβαία συναλλαγή προσβολών ανάμεσα στ άτομα που εμπλέκονται

➤ Δυσφήμιση (denigration)

Η δυσφήμιση είναι μια πληροφορία για κάποιον, που όμως είναι υποτιμητική και αναληθής . Η πληροφορία αναρτάται σε κάποια ιστοσελίδα ή μπορεί να διαδοθεί στους άλλους μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή με στιγμιαίο μήνυμα. Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνεται και η αποστολή ψηφιακών μεταποιημένων φωτογραφιών ενός ατόμου, κατά κύριο λόγο έτσι ώστε να τον σκιαγραφεί με σεξουαλικό και βλαβερό τρόπο. Τα «λευκώματα» on- line (slam books) που δημιουργούνται για να κοροϊδέψουν μαθητές αντιπροσωπεύουν μια μορφή δυσφήμισης. Οι μαθητές δημιουργούν έναν ιστότοπο, όπου τα ονόματα των συμμαθητών βρίσκονται σε λίστα και οι μαθητές γράφουν κακά και δυσάρεστα σχόλια για τους μαθητές που αποτελούν στόχο.

➤ Προσωποποίηση (impersonation)

Με την προσωποποίηση ο δράστης κάνει αναρτήσεις χρησιμοποιώντας τον κωδικό πρόσβασης του θύματος, έτσι ώστε να κερδίσει πρόσβαση στους λογαριασμούς του και κατόπιν επικοινωνεί αρνητικές, σκληρές και ακατάλληλες πληροφορίες στους άλλου, σαν να εκφράζει ο ίδιος ο στόχος αυτές τις σκέψεις. Σε μια περίπτωση, για παράδειγμα, ο κωδικός πρόσβασης

κλάπηκε από το στιγμιαίο λογαριασμό του μαθητή και στάλθηκαν σαφή σεξουαλικά μηνύματα στο συμμαθητές του από κάποιον που παρουσιαζόταν ως ο ίδιος ο μαθητής. Ο μαθητής ταπεινώθηκε και έχασε πολλούς φίλους μετά από αυτό το επεισόδιο. Επίσης, ο δράστης μπορεί να κλέψει τον κωδικό πρόσβασης του στόχου, έτσι ώστε να μπορεί να αλλάξει το προσωπικό προφίλ στις λίστες φίλων ή σε έναν ιστότοπο κοινωνικού δικτύου, με σκοπό να συμπεριληφθούν ακατάλληλες και προσβλητικές πληροφορίες. Ή μπορεί επίσης ο θύτης να στέλνει γράμματα παρενόχλησης στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο σε άλλους σαν να προέρχονται από τον ίδιο το στόχο.

➤ Έξοδος και απάτη (outing and trickery)

Η έξοδος αναφέρεται στο προσωπικό μοίρασμα πληροφοριών που φέρνουν σε αμηχανία άλλους, με τους οποίους δεν υπήρχε η διάθεση να μοιραστεί η πληροφορία. Αυτό μπορεί να πάρει την μορφή λήψης γραμμάτων στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή στιγμιαίων μηνυμάτων από έναν στόχο που περιέχει ιδιωτικές πληροφορίες και/ή φωτογραφίες, τα οποία προωθούνται σε άλλους. Η απάτη αναφέρεται στο να εξαπατήσει κάποιος κάποιον, έτσι ώστε να αποκαλύψει προσωπικές πληροφορίες γύρω από τον εαυτό του, και τότε ο θύτης να μοιραστεί τις πληροφορίες αυτές με άλλους.

➤ Καταδίωξη στο Διαδίκτυο (cyber stalking)

Η καταδίωξη στο Διαδίκτυο αναφέρεται στη χρήση ηλεκτρονικής επικοινωνίας, έτσι ώστε να καταδιώξει κανείς κάποιο άλλο άτομο μέσω της επαναλαμβανόμενης παρενόχλησης και της απειλητικής επικοινωνίας. Αν και σχετίζεται ξεκάθαρα με την παρενόχληση, η καταδίωξη στο Διαδίκτυο συμπεριλαμβάνει περισσότερες απειλές απ ό τι η καθαρή παρενόχληση.

➤ Το χαρούμενο χαστούκισμα (happy slapping)

Το χαρούμενο χαστούκισμα είναι μια σχετικά καινούρια μέθοδος εκφοβισμού στο Διαδίκτυο, η οποία πρωτοεμφανίστηκε στα τρένα και στα μετρό, κυρίως στην Αγγλία. Άτομα, συνήθως έφηβοι, περπατούν και χαστουκίζουν κάποιον, ενώ ένα άλλο άτομο, επίσης συνήθως έφηβος, καταγράφει τη βία χρησιμοποιώντας την κάμερα του τηλεφώνου. Η μαγνητοσκόπηση του επεισοδίου αναρτάται στο Διαδίκτυο, έτσι ώστε να μπορούν να το δουν χιλιάδες χρήστες. Το θύμα μπορεί να είναι κάποιος γνωστός ή άγνωστος στο δράστη. [11]

Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τον εκφοβισμό μέσω του διαδικτύου είναι:

- Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (electronic e- mail)
- Τα γραπτά μηνύματα text messaging)
- Οι ιστότοποι κοινωνικού δικτύου (social networking sites)
- Τα μέρη συζήτησης στο Διαδίκτυο (chat rooms)
- Τα blogs, τα web sites &
- τα διαδικτυακά παιχνίδια (internet gaming) [11]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : «ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΙΔΙΩΝ»

2.1 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Μερικά σημάδια που μπορεί να είναι ανησυχητικά και να υποδηλώνουν ότι το παιδί έχει πέσει θύμα εκφοβισμού ή είναι θύτης είναι τα εξής :

- το παιδί παύει ξαφνικά να χρησιμοποιεί τον υπολογιστή του
- φαίνεται νευρικό ή αναστατωμένο όταν εμφανίζεται ένα μήνυμα
- φαίνεται να έχει δυσκολία να πάει στο σχολείο ή να βρίσκεται εκτός σπιτιού
- φαίνεται να είναι θυμωμένο, θλιμμένο ή απογοητευμένο μετά την σύνδεση στο διαδίκτυο
- αποφεύγει συζητήσεις σχετικά με το τι κάνει στο διαδίκτυο
- αποσύρεται από τις επαφές με μέλη της οικογένειας αλλά και με τους φίλους του
- παρουσιάζει ξαφνική μείωση στην σχολική του επίδοση
- αλλάζει γρήγορα την οθόνη του ή κλείνει προγράμματα όταν ο γονέας πλησιάζει τον υπολογιστή
- χρησιμοποιεί τον υπολογιστή οποιαδήποτε ώρα την νύχτα
- γίνεται απροσδόκητα αρνητικό εφόσον δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τον υπολογιστή ή το κινητό του
- γελάει υπερβολικά ενώ χρησιμοποιεί τον υπολογιστή
- χρησιμοποιεί πολλαπλούς λογαριασμούς χρήστη ή χρησιμοποιεί ένα λογαριασμό που δεν είναι δικός του
- εκφράζεται υποτιμητικά για τους συμμαθητές του [11]

2.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΡΟΛΟ «ΘΥΤΗ»

Κρίνεται σκόπιμο προτού αναφερθούν τα χαρακτηριστικά παιδιών που εκφοβίζουν μέσω του διαδικτύου να παρουσιαστούν εν συντομία τα χαρακτηριστικά των παιδιών που εκφοβίζουν, τα οποία είναι τα εξής:

- ✚ έχουν ηγετική προσωπικότητα
- ✚ είναι επιθετικά και εκρήγνυνται εύκολα

«Το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού σε μαθητές γυμνασίου του Δήμου Βεροίας»

- ✚ έχουν δυσκολία στο να υπακούν σε κανόνες
- ✚ είναι σκληρά και δεν έχουν ενσυναίσθηση
- ✚ συχνά σχετίζονται με ενήλικους με επιθετικούς τρόπους [11]

Στο εύλογο ερώτημα γιατί τα παιδιά υιοθετούν στάσεις εκφοβισμού δεν υπάρχει μια απλή απάντηση, καθώς στοιχεία δυναμικής της οικογένειας, ακόμα και το είδος του σχολείου ή κοινωνικοί παράγοντες ενδέχεται να παίζουν σημαντικό ρόλο.

Ερευνητές που έχουν μελετήσει προσωπικά κίνητρα του εκφοβισμού έχουν οδηγηθεί σε τρία βασικά συμπεράσματα: α) τα παιδιά αυτά έχουν ανάγκη από κυριαρχία και δύναμη, β) αντλούν ικανοποίηση από το να υποφέρουν και να πληγώνονται οι άλλοι και γ) επιβραβεύονται για την συμπεριφορά τους. [11]

2.3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΡΟΛΟ «ΘΥΜΑΤΟΣ»

Θα μπορούσε κανείς να πει ότι τα χαρακτηριστικά των παιδιών που εκφοβίζουν στο διαδίκτυο μοιάζουν με αυτά των παιδιών που χρησιμοποιούν τον εκφοβισμό γενικότερα (Olweus, 1993a):

- έχουν κυρίαρχες προσωπικότητες
- έχουν έντονο χαρακτήρα, είναι παρορμητικά και απογοητεύονται εύκολα
- παρουσιάζουν περισσότερες βίαιες συμπεριφορές από ότι άλλα παιδιά
- έχουν δυσκολία να ακολουθήσουν κανόνες
- εμφανίζονται σκληρά και δείχνουν λίγη ενσυναίσθηση και συμπόνια για τα θύματά τους
- συχνά σχετίζονται με ενήλικους με επιθετικούς τρόπους
- είναι καλοί στο να μιλάνε για τον εαυτό τους όταν βρίσκονται σε δύσκολες καταστάσεις [11]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: «ΠΡΟΛΗΨΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ»

3.1 ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Οι βασικοί φορείς της κοινωνικοποίησης είναι η οικογένεια, το σχολείο, η θρησκεία και το κράτος. Στο εν λόγω κεφάλαιο θα εστιάσουμε στους δυο πρώτους φορείς οι οποίοι, μαζί με τους υπόλοιπους φυσικά, τη μεθοδική και συστηματική μετάδοση των αξιών, των κανόνων και γενικά όλων των στοιχείων της κυρίαρχης κουλτούρας. Είναι γεγονός πως οι φορείς κοινωνικοποίησης εξασφαλίζουν την ομαλή ένταξη του κάθε παιδιού στη κοινωνία καθώς και διατηρούν την κοινωνική συνοχή και ομαλή λειτουργία της κοινωνίας. [12]

Η κάθε κοινωνία έχει ένα σύνολο γραπτών και άγραφων κανόνων, που προσδιορίζουν πως πρέπει να συμπεριφέρονται τα μέλη της κοινωνίας. Ο γονέας και ο εκπαιδευτικός είναι υπεύθυνοι στο να μεταδώσουν αυτές τις γνώσεις που τώρα όμως στην εποχή της τεχνολογίας προστέθηκαν και οι κανόνες στην επικοινωνία καθώς και στην χρήση του διαδικτύου. [12]

Υπάρχουν ορισμένα βασικά πράγματα που θα πρέπει να έχει υπόψη του ο γονέας, αλλά και ο εκπαιδευτικός, όσον αφορά το διαδίκτυο και την προστασία του παιδιού:

- ❖ Εκτός αν έχει εγκατασταθεί κάποιο σύστημα φιλτραρίσματος(που μπλοκάρει , για παράδειγμα, χυδαίες λέξεις ή εικόνες), σε όλες τις άλλες περιπτώσεις τα παιδιά μπορούν εύκολα να δουν παράλληλα με χρήσιμες και διασκεδαστικές ιστοσελίδες και ιστοσελίδες με ανεπιθύμητο περιεχόμενο. Επίσης, τα παιδιά μπορούν να μιλήσουν με αγνώστους, ειδικά μέσω των chat rooms.
- ❖ Όπως στους δημόσιους χώρους, έτσι και εδώ υπάρχει ο κίνδυνος να τα προσεγγίσει κάποιος που μπορεί να τα βλάψει. Είναι σημαντικό επομένως να μάθουν τα παιδιά να μην συναντούν ποτέ άτομα που γνώρισαν μέσω του Διαδικτύου, εκτός κι αν συνοδεύονται και από τους γονείς τους σε δημόσιο χώρο. Επίσης, θα πρέπει τα παιδιά να γνωρίζουν ότι δεν πρέπει ποτέ να δίνουν την διεύθυνση τους ή το όνομα του σχολείου τους.

- ❖ Προτού τα παιδιά αρχίσουν να εξερευνούν το Διαδίκτυο, καλό θα είναι να βεβαιωθεί κανείς πως καταλαβαίνουν τι πρέπει και τι δεν πρέπει να κάνουν και είναι σημαντικό αυτό να γίνει όταν τα παιδιά είναι ακόμη σε μικρή ηλικία.
- ❖ Ένας τρόπος να καθίσουν οι γονείς με τα παιδιά και να προδιαγράψουν από κοινού έναν οικογενειακό κώδικα συμπεριφοράς στον οποίο θα πρέπει να συμφωνήσουν όλοι. Μπορεί να δημιουργηθεί ένας είδος συμβολαίου διαφορετικό για κάθε παιδί στην οικογένεια, με κανόνες χρήσης του Διαδικτύου κατάλληλους για την ηλικία του. Ο καθένας θα πρέπει να υπογράψει το συμβόλαιό του, δείχνοντας έτσι ότι κατανοεί τους κανόνες που τέθηκαν και συμφωνεί να τους τηρεί όταν συνδέεται. Μόλις συμφωνήσουν όλοι στην οικογένεια με τους όρους και υπογράψουν το οικογενειακό συμβόλαιο χρήσης του Διαδικτύου, μπορεί να το κολλήσει ο γονέας στο πλάι κάθε υπολογιστή του σπιτιού, ώστε να υπενθυμίζει σε όλους τους οικογενειακούς κανόνες χρήσης και συμπεριφοράς στ Διαδίκτυο. [13]

Σε περίπτωση που το παιδί έχει πέσει θύμα εκφοβισμού μέσω του διαδικτύου, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προβούν σε μια σειρά ενεργειών:

- I. είναι πολύ σημαντικό μα έχουν ενημερώσει τα παιδιά εκ των προτέρων ότι, εάν δεχτούν απειλητικά ή προσβλητικά μηνύματα, πρέπει να τα αποθηκεύουν και όχι να τα διαγράψουν, να κρατήσουν δηλαδή όλα τα αποδεικτικά στοιχεία. Επιπλέον, οι γονείς μπορούν να μάθουν στα παιδιά ότι πρέπει ακόμα και να εκτυπώνουν τα απειλητικά μηνύματα που ενδεχομένως λάβουν και βεβαίως να τους τα δείχνουν.
- II. Σε περιπτώσεις που τα μηνύματα επιμένουν και προέρχονται από άγνωστο αποστολέα, οι γονείς μπορούν να ζητήσουν βοήθεια από τη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος και να πάρουν πληροφορίες από την Ασφαλή Πλοήγηση στο Διαδίκτυο.
- III. Πολύ συχνά, αρκετοί γονείς, ως απάντηση σε ένα περιστατικό εκφοβισμού, απαγορεύουν στα παιδιά τους να επισκέπτονται διάφορα site, αλλά έτσι μπορεί ενδεχομένως να τα προφυλάσσουν από κάποια ενοχλητικά μηνύματα, ωστόσο τα κρατούν μακριά από της εξέλιξη της τεχνολογίας και την προσωπική τους ανάπτυξη.

«Το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού σε μαθητές γυμνασίου του Δήμου Βεροίας»

- IV. Σε περιπτώσεις που ένας «διαδικτυακός φίλος» του παιδιού στέλνει μηνύματα προσβλητικά ή υβριστικά μπορεί εύκολα να «αποκλειστεί» από το e- mail του παιδιού.
- V. Συχνά ενδέχεται ο θύτης να είναι κάποιος γνωστός του θύματος. Σε αυτή την περίπτωση είναι σημαντικό να ενημερωθούν οι γονείς του παιδιού για τη συμπεριφορά του ή ακόμα και το σχολείο του, αν τα παιδιά πηγαίνουν στο ίδιο σχολείο, με βασικό σκοπό να νιώσει μεγαλύτερη ασφάλεια το θύμα και να ελεγχθεί και να περιοριστεί ο θύτης.
- VI. Εάν οι γονείς του θύτη, παρά την ενημέρωσή τους για την συμπεριφορά τους παιδιού τους, δε λάβουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε να σταματήσει το παιδί τους να παρενοχλεί το θύμα, οι γονείς του θύματος μπορούν να καταφύγουν στην Αστυνομία ή στο Τμήμα Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, χρησιμοποιώντας τα αποδεικτικά στοιχεία με τις απειλές που έχουν αποθηκεύσει.
- VII. Εάν το θύμα συνεχίζει να εμφανίζεται αγχωμένο, αποσυρμένο, φοβισμένο, είναι σημαντικό οι γονείς να ζητήσουν βοήθεια από ψυχολόγο ειδικό σε τέτοιου είδους θέματα. [13]

Επειδή είναι αντιληπτό ότι κάποιοι γονείς δεν έχουν πολύ καλή γνώση του Διαδικτύου, μπορούν με την βοήθεια των παιδιών τους να εξοικειωθούν σιγά σιγά, αλλά και να **επισκεφθούν ιστοσελίδες και να πάρουν πληροφορίες για την ασφαλή πλοήγηση στο Διαδίκτυο**. Ενδεικτικά, αναφέρονται μερικές τέτοιες ιστοσελίδες:

- ✓ Ελληνική Εταιρεία Μελέτης της Διαταραχής Εθισμού στο Διαδίκτυο (www.hasiad.gr)
- ✓ I- SAFE Inc. (www.isafe.org)
- ✓ WiredSafety (www.wiredsafety.org)
- ✓ NetSmartz (www.netsmartz.org)
- ✓ Stop Bullying Now (www.stopbullyingnow.hrsa.gov)
- ✓ CyberBully Help (www.cyberbullyhelp.com)
- ✓ Ασφαλής πλοήγηση στο Διαδίκτυο (www.safeinternet.gr)
- ✓ Επίσης, οι γονείς μπορούν να κάνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα αναζήτηση στο Google (www.google.gr) , βάζοντας το όνομα των

παιδιών τους για να βλέπουν τι έχει αναρτηθεί on- line σε σχέση με αυτά. [14]

Ακόμα:

- ✓ **MySpace** - Ειδικά για προβλήματα σχετιζόμενα με σχολείο μπορείτε να στείλετε e-mail στο schoolcare@myspace.com. Οδηγός ασφάλειας βρίσκεται στο www.myspace.com/safety
- ✓ **Youtube** - Υπάρχει επιλογή 'Flag content as inappropriate' κάτω από κάθε βίντεο. Επιλέξτε ακόμα το 'Security Center' έχοντας διαλέξει την Ελληνική ως γλώσσα περιήγησης
- ✓ **Instant messaging : MSN – Yahoo** . Επιλέγοντας το 'Help' tab θα ανοίξει πολλαπλές επιλογές μία εκ των οποίων είναι το 'Report Abuse'
- ✓ **Chatrooms** – Στη συντριπτική πλειοψηφία τους υπάρχουν ρυθμιστές (moderators) που είναι συνήθως πολύ αυστηροί με περιπτώσεις κακόβουλης επίθεσης. Μία επικοινωνία στο e-mail τους με το συγκεκριμένο πρόβλημα είναι συνήθως αρκετή. [14]

3.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Οι γονείς, ως ο πρωτογενής φορέας κοινωνικοποίησης των παιδιών, αποτελούν πρωταρχικό και σημαντικό ρόλο στην προστασία αυτών από κάθε είδους συμπεριφορά. Τα σημερινά παιδιά ζουν σε ένα περιβάλλον με επιλογές που δεν είχαν ποτέ οι γονείς τους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι περισσότερες περιπτώσεις εκφοβισμού μέσω διαδικτύου γίνονται σε ώρες εκτός σχολείου παρατηρείται πως οι γονείς συνήθως δεν είναι ενήμεροι για της ηλεκτρονικές συνδέσεις των παιδιών τους. Οι γονείς λοιπόν, θα πρέπει να είναι ενήμεροι για τις ηλεκτρονικές συνδέσεις των παιδιών τους. [15]

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σε ιστότοπους που τίθεται συγκεκριμένο όριο ηλικίας παιδιά ανήλικα που απαγορεύεται να δημιουργήσουν λογαριασμό δηλώνουν ψεύτικη ηλικία και χρησιμοποιούν τακτικά της εν λόγω σελίδες. Τέτοιες σελίδες είναι το facebook, το MySpace κ.τ.λ. Είναι σημαντικό ο γονέας να παρακολουθεί εν γνώσει του παιδιού του σε τακτά χρονικά διαστήματα την

ΤΕΙ Κρήτης – Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

επισκεψιμότητά του σε διάφορες ιστοσελίδες και να ελέγχει εάν μπαίνει σε ιστοσελίδες που δεν αντιστοιχούν στην ηλικία του. [15]

Οι γονείς επίσης είναι αναγκαίο να εξηγήσουν στα παιδιά τους πως τους ίδιους ηθικούς κανόνες που ακολουθούν στην επικοινωνία τους(σεβασμός, ευγένεια, κατανόηση, αποδοχή) είναι πρέπει να ακολουθούν και στην διαδικτυακή επικοινωνία τους. [15]

Επιπροσθέτως, σε περιπτώσεις που το παιδί δεν αποτελεί ούτε θύμα αλλά ούτε θύτης του εν λόγω φαινομένου, όμως έχει τον ρόλο του παρατηρητή τέτοιων καταστάσεων, είναι σημαντικό οι γονείς να μιλήσουν με το παιδί τους και να το ενημερώσουν πως και με αυτόν τον τρόπο εμπλέκεται έμμεσα στο πρόβλημα. Το παιδί όντας παρατηρητής ενισχύει την συμπεριφορά του εκφοβιστή. [15]

Ακόμα, οι γονείς πρέπει να γνωστοποιήσουν στα παιδιά ότι στις σελίδες που επισκέπτονται δεν θα συναντήσουν μόνο το συγγενικό και το φιλικό τους περιβάλλον αλλά και αγνώστους και γι αυτόν ακριβώς τον λόγο θα πρέπει να είναι πολύ προσεχτικά στο τι γράφουν/στέλνουν/δημοσιεύουν/αναρτούν για τον εαυτό τους καθώς και για τους άλλους. [15]

Εν κατακλείδι, η επικοινωνία με το παιδί είναι το κλειδί. Είναι σημαντικό οι γονείς να ακούσουν προσεχτικά τι λέει το παιδί για τις online εμπειρίες του και να εξοικειωθούν και οι ίδιοι με το διαδίκτυο, καθώς αποτελεί αναπόσπαστο πλέον κομμάτι της ζωής μας, αλλά και να επισκεφτούν τα site που το παιδί τους επισκέπτεται. Η δαιμονοποίηση του διαδικτύου σίγουρα δεν ωφελεί κανέναν και ας μην ξεχνάμε ότι είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο της τεχνολογίας που ήρθε και θα μείνει στη ζωή μας. Η εμπιστοσύνη του παιδιού σας στη κατανόηση που θα λάβει από εσάς, χωρίς πανικούς και συναισθηματικές εξάρσεις, είναι η εγγύηση ότι θα σας πλησιάσει με οτιδήποτε το απασχολεί και το επιβαρύνει συναισθηματικά. [15]

3.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Ο εκπαιδευτικός από την πλευρά του μπορεί να βοηθήσει στην πρόληψη φαινομένων εκφοβισμού, που σύμφωνα με τις έρευνες εμφανίζεται με μεγάλη συχνότητα στο χώρο του σχολείου. Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να αναγνωρίσει την έκταση του προβλήματος στο σχολείο του και να συλλέξει ανώνυμα στοιχεία από τους μαθητές του. [16]

Να μεταδώσει στους μαθητές ότι όλες οι μορφές εκφοβισμού είναι απαράδεκτες και υπόκεινται σε πειθαρχικά μέσα. Να ξεκαθαρίσει τους κανόνες χρήσης Η/Υ, Διαδικτύου και κινητών και να τοποθετήσει πόστερ σε στρατηγικά σημεία.[16]

Επιπλέον μπορεί ο εκπαιδευτικός να δώσει την ευκαιρία σε μεγαλύτερους μαθητές να διδάξουν και να συμβουλευθούν τους νεώτερους (peer education). [16]

Σημαντικό είναι να μπορούν να έχουν μία σταθερή συνεργασία με ειδικούς επαγγελματίες για σωστή ενημέρωση και καθοδήγηση.[16]

Οι επιστολές ή τα ενημερωτικά δελτία προς τους γονείς μπορεί να περιλάβουν τις ακόλουθες πληροφορίες :

- i. Οδηγίες για την ασφαλή πλοήγηση στο Διαδίκτυο
 - ii. Ορισμό της έννοιας τους εκφοβισμού μέσω του διαδικτύου
 - iii. Παραδείγματα εκφοβισμού
 - iv. Πώς να αναφέρει ένα παιδί ένα τέτοιο περιστατικό στο σχολείο
 - v. Πώς να αντιμετωπίσει ένα τέτοιο φαινόμενο
 - vi. Πότε θα πρέπει να ειδοποιηθεί η αστυνομία
 - vii. Τη γονική ευθύνη για τη διαδικτυακή συμπεριφορά του παιδιού
 - viii. Με ποιους μπορεί να έρθει σε επαφή για περισσότερες πληροφορίες ή βοήθεια
- [17]

Από την άλλη μεριά, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αφιερώσει κάποιες ώρες διδασκαλίας στους μαθητές για να τους ενημερώσει για το φαινόμενο, τα προβλήματα που μπορεί να προκαλέσει στο ψυχισμό ενός παιδιού και τι μπορεί να κάνει το παιδί εάν υποπέσει στην αντίληψή του ένα τέτοιο περιστατικό. Για παράδειγμα:

- ▶ Να μην προωθήσει ή διαδώσει τις φήμες on- line
- ▶ Εάν γνωρίζει τον θύτη να το αναφέρει σε κάποιον ενήλικο
- ▶ Να αποθηκεύσει και να εκτυπώσει τα στοιχεία και να τα δώσει σε κάποιον ενήλικο
- ▶ Να καταστήσει γνωστό στον συμμαθητή του για τον οποίο γνωρίζει ότι είναι θύτης ότι διαφωνεί με αυτή την συμπεριφορά [17]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : « ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ- ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ»

4.1 ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Στην εποχή των ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων όπου τα ψηφιακά μέσα συγκλίνουν, το μείζον ερώτημα που τίθεται είναι εάν η υπάρχουσα νομοθεσία είναι επαρκής για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που σχετίζονται με την προστασία των ανηλίκων. Το διαδίκτυο και εν γένει οι online πλατφόρμες αποτελούν διαδραστικά περιβάλλοντα και όχι παθητικά μέσα, όπως η τηλεόραση, με αποτέλεσμα να εγείρουν, κατά τρόπο άμεσο και επείγοντα, θέματα προσβασιμότητας σε περιεχόμενο ή τύπους περιεχομένου που μπορούν να βλάψουν την σωματική, ηθική και πνευματική ανάπτυξη των ανηλίκων, ζητήματα που σχετίζονται με συγκεκριμένους τύπους εγκλημάτων μέσω υπολογιστών που μπορούν να συνδέονται με οπτικοακουστικό περιεχόμενο κ.α. [18]

Η ελευθερία της έκφρασης, της πληροφόρησης, της επικοινωνίας αλλά και γενικότερα της ανάπτυξης της προσωπικότητας καθώς επίσης και η προστασία της ιδιωτικής ζωής, είναι από τα σημαντικότερα δικαιώματα των πολιτών και τα οποία κατοχυρώνονται ευθέως από το Σύνταγμα στο **άρθρο 5Α και 9Α**, αντίστοιχα, και περιορισμοί μπορούν να τους επιβληθούν μονάχα για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων του ευρύτερου κοινού. [18]

Τα θεμελιώδη ωστόσο αυτά δικαιώματα δεν παύουν να ισχύουν κατά την πλοήγησή μας στον κυβερνοχώρο ο οποίος δεν είναι τίποτα διαφορετικό παρά ένας εικονικός κόσμος όπου όλοι οι χρήστες θα ήθελαν να κυκλοφορούν με ασφάλεια. Από το 2008 και έπειτα έχουν γίνει σημαντικά βήματα στον εκσυγχρονισμό του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου όσον αφορά την προστασία των ανηλίκων χρηστών του διαδικτύου. Η ευαισθητοποίηση και η ανάγκη για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ανηλίκων ήταν τόσο επιτακτική που οδήγησε στη σύναψη της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης η οποία κυρώθηκε και εφαρμόστηκε από το Ελληνικό Κράτος με το **Ν. 3727/2008**. [18]

4.2 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Μέχρι σήμερα ελάχιστες έρευνες έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού. Μια σημαντική έρευνα έχει πραγματοποιηθεί για τον κυβερνοεκφοβισμό και την κυβερνοθυματοποίηση σε παιδιά και εφήβους, η οποία μελετά τα ατομικά χαρακτηριστικά 429 μαθητών (47,3% κορίτσια) της Ε' και ΣΤ' τάξης δημοτικού σχολείου και των τριών τάξεων γυμνασίου και λυκείου σε σχέση με εμπειρίες ΚΕ. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο αυτο-αναφοράς που αφορούσε στη χρήση των ΤΠΕ, τις εμπειρίες ΚΕ και κυβερνο-θυματοποίησης (ΚΘ), και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στα περιστατικά ΚΕ και ΚΘ συμμετείχαν συχνότερα αγόρια και μαθητές γυμνασίου, κυρίως με το ρόλο του επιθετικού θύματος. Οι συμμετέχοντες έκαναν συχνότερη και πιο επικίνδυνη χρήση των ΤΠΕ, δήλωσαν μεγαλύτερη άρση αναστολής στο διαδίκτυο, ιδιαίτερα τα επιθετικά θύματα, τα οποία σημείωσαν υψηλή βαθμολογία στα χαρακτηριστικά αντικοινωνικής προσωπικότητας, και χαμηλή βαθμολογία στη συναισθηματική ενσυναίσθηση και τις κοινωνικές δεξιότητες. Ο ΚΕ και η ΚΘ παρουσίασαν θετική συσχέτιση μεταξύ τους, με τη συχνότητα χρήσης ΤΠΕ, την άρση αναστολής, τα χαρακτηριστικά αντικοινωνικής προσωπικότητας και αρνητική συσχέτιση με τη συναισθηματική ενσυναίσθηση, ενώ, ο ΚΕ παρουσίασε αρνητική συσχέτιση με τη γνωστική ενσυναίσθηση. Η άρση αναστολής, και η μεγαλομανία-χειριστικότητα ήταν από τους σημαντικότερους παράγοντες πρόβλεψης της ΚΘ και του ΚΕ. Τα ευρήματα υπογραμμίζουν το ρόλο της προσωπικότητας, των κοινωνικών δεξιοτήτων, και των χαρακτηριστικών του διαδικτύου στην εκδήλωση του φαινομένου. [19]

Ακόμα μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε μας δείχνει σημαντική αύξηση του ποσοστού των ατόμων που ανέφεραν εμπειρίες κυβερνοεκφοβισμού (cyberbullying) στο διαδίκτυο, από 14,8% το 2008 σε 28,3% το 2010. [20]

Επίσης, από τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψε ότι το 14,6% των μαθητών παραδέχθηκε πως είχε εκφοβίσει άλλους στο διαδίκτυο. Η έρευνα, που

πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος Hippocrates 2010 ήταν μια συνεργασία της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης της Διαταραχής Εθισμού στο Διαδίκτυο και του Κέντρου πρόληψης του OKANA στην Κω, είχε δύο στάδια: τη διετία 2008-2010 μετρήθηκε διαχρονικά ο εθισμός στο διαδίκτυο και φαινόμενα κυβερνοεκφοβισμού (cyberbullying) σε απογραφικό δείγμα 1220 εφήβων μαθητών 15 ως 18 ετών στην Κω και το 2010 η έρευνα επεκτάθηκε ώστε να συμπεριλαμβάνει και τους μαθητές 12 έως 15 ετών (συνολικά 2020 μαθητές) ενώ παράλληλα προστέθηκαν ερευνητικά ερωτήματα γύρω από τη διαδικτυακή θυματοποίηση και το διαδικτυακό τζόγο. [20]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : «ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ & ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ – Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ»

5.1 ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Όπως ο παραδοσιακός εκφοβισμός θεωρείται μια μορφή ψυχολογικής παρενόχλησης έτσι θεωρείται και ο κυβερνοεκφοβισμός. Σημαντικό παράγοντα αποτελούν οι κοινωνικές σχέσεις και δεξιότητες των μαθητών. Με την κοινωνική συμπεριφορά των μαθητών συνδέεται η ενσυναίσθηση, η οποία διακρίνεται σε γνωστική (ικανότητα κατανόησης των συναισθημάτων του άλλου) και συναισθηματική (συμμετοχή στη συναισθηματική κατάσταση του άλλου). [21]

Όσον αφορά την σχέση της ενσυναίσθησης με τον κυβερνοεκφοβισμό δεν είναι διακριτό εάν οι μαθητές οι οποίοι έχουν φυσιολογική συμπεριφορά ή όχι συμμετέχουν σε τέτοια περιστατικά καθώς το διαδίκτυο προκαλεί μείωση της αντίληψης της συναισθηματικής κατάστασης του άλλου, εξαιτίας της παροχής μειωμένων και μη λεκτικών σημάτων. [21]

Ένα άλλο ατομικό χαρακτηριστικό που φαίνεται να εμπλέκεται με την εμπλοκή των μαθητών στο φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού είναι η αυτοεκτίμηση, η οποία αφορά την αξία που το άτομο αποδίδει στα προσωπικά χαρακτηριστικά του γνωρίσματα. Ερευνητικά δεδομένα υποδεικνύουν ότι οι μαθητές που είναι κοινωνικά ανεσταλμένοι, απομονωμένοι και έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, τείνει να κάνουν συχνή και προβληματική χρήση του διαδικτύου, συχνά σε μια προσπάθεια να δημιουργήσουν κοινωνικές σχέσεις παρουσιάζοντας τον εαυτό τους διαφορετικά από ότι είναι. [22]

Όπως έχει συστηματικά καταδείξει η ερευνητική βιβλιογραφία, η κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της επιθετικής, επηρεάζεται σημαντικά από τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους. Συγκεκριμένα, η διαδικτυακή συμπεριφορά εφήβων μαθητών φαίνεται να συνδέεται με την τάση για αναζήτηση αισθητηριακών ερεθισμάτων, αλλά και με ψυχοπαθητικά χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν τη διαταραχή αντικοινωνικής προσωπικότητας. Γενικά, τα άτομα με αντικοινωνική προσωπικότητα χαρακτηρίζονται από αναλγησία, απάθεια, μεγαλομανία- χειριστικότητα και παρορμητικότητα- ανευθυνότητα και εξαιτίας αυτών των χαρακτηριστικών τους έλκονται από την χρήση του διαδικτύου.

Επιπροσθέτως, τα άτομα με τάσεις ναρκισσισμού και μεγαλομανίας συνδέονται συχνά στο διαδίκτυο καθώς αυτό τους παρέχει τη δυνατότητα άμεσης προβολής σε ένα πολυπληθές κοινό και διαρκή ανατροφοδότηση ιδιαίτερα μέσω της χρήσης των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης. [23]

Επιπλέον, εξαιτίας της χειραγωγικής τους ικανότητας, τα άτομα με ψυχοπαθητικά χαρακτηριστικά είναι ιδιαίτερα ικανά σε έμμεσες επιθετικές συμπεριφορές, οι οποίες ευδοκιμούν ιδιαίτερα στο διαδίκτυο. Τέλος καθώς το διαδίκτυο παρέχει μειωμένα λεκτικά σήματα είναι πιθανό να επεκτείνει την επιθετική συμπεριφορά των ατόμων με ψυχοπαθητικά χαρακτηριστικά προσωπικότητας, τα οποία χαρακτηρίζονται από χαμηλή συναισθηματική ενσυναίσθηση. [24]

5.2 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

Για την αντιμετώπιση των εν λόγω προβλημάτων παρατίθενται οι εξής θεραπείες:

5.2.1. ΓΝΩΣΙΑΚΗ – ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΣΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Πρόκειται για μία βραχεία και δομημένη θεραπευτική προσέγγιση, η οποία επικεντρώνεται στην υφιστάμενη / ισχύουσα κατάσταση του ατόμου/ ασθενούς, εστιάζει στο παρόν, επιδιώκοντας την επίλυση των υφιστάμενων προβλημάτων των ανθρώπων. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως εκπαιδευτική θεραπεία, καθώς καθοδηγεί και διδάσκει τους ανθρώπους ώστε να είναι σε θέση να αξιολογούν μόνοι τους τις δυσλειτουργικές τους πεποιθήσεις και να τις τροποποιούν [25].

Η Γνωσιακή – Συμπεριφοριστική Ψυχοθεραπεία αποτελείται από μια σειρά πειραματικών ψυχολογικών μεθόδων με τη βοήθεια των οποίων μπορούν να μειωθούν ή να εξαλειφθούν αποκλίσεις της συμπεριφοράς (ή ψυχολογικά προβλήματα). Τόσο η ερμηνεία της δημιουργίας και διατήρησης της προβληματικής συμπεριφοράς όσο και οι μέθοδοι παρέμβασης βασίζονται στην Ψυχολογία της Μάθησης και την Γνωστική Ψυχολογία [26].

Ο βασικός πυρήνας της Γνωσιακής – Συμπεριφοριστικής Ψυχοθεραπείας, αποτελείται από τρεις βασικές αρχές [26]:

- ❖ η γνωσιακή λειτουργία επηρεάζει τη συμπεριφορά,
- ❖ η γνωσιακή λειτουργία μπορεί να ελεγχθεί και να μεταβληθεί
- ❖ οι επιθυμητές αλλαγές στη συμπεριφορά μπορούν να επηρεαστούν από γνωσιακές αλλαγές.

Υπογραμμίζεται ότι η γνωσιακή - συμπεριφοριστική ψυχοθεραπεία, μελετήθηκε αυστηρά από τον κύκλο των επιστημόνων ψυχικής υγείας και πέρασε επιτυχώς τους σχετικούς επιστημονικούς ελέγχους, καθώς αποδείχθηκε άκρως αποτελεσματική. [26]

Κατά κύριο λόγο, εφαρμόζεται σε περιπτώσεις ψυχολογικών προβλημάτων όπως οι διαταραχές που σχετίζονται με το άγχος, την κατάθλιψη, τις διατροφικές διαταραχές, τις διαταραχές προσωπικότητας, τη χρήση ουσιών, τα σωματικά προβλήματα που σχετίζονται με ψυχολογικούς παράγοντες, την παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, την αντιμετώπιση των ψυχολογικών κρίσεων κ.ά. Δεδομένου ότι και το φαινόμενο του διαδικτυακού εθισμού σχετίζεται με προβλήματα και διαταραχές συμπεριφοράς, προσωπικότητας, κ.λπ. η «Γνωσιακή - Συμπεριφοριστική Ψυχοθεραπεία», κρίνεται ως μία εξαιρετική και αποτελεσματική μέθοδος προσέγγισης και υποστήριξης των εθισμένων φίλων του διαδικτύου [27].

Σημαντικό πλεονέκτημα της γνωσιακής συμπεριφοριστικής ψυχοθεραπείας έναντι των άλλων θεραπειών ψυχολογικής υποστήριξης, αφορά στο γεγονός ότι η γνωσιακή δεν επικεντρώνεται στα παιδικά χρόνια. Αντιθέτως, η γνωσιακή δίνει έμφαση στο παρόν, στους στόχους που μπορεί να θέσει ο ασθενής, στις σκέψεις του και γενικότερα στην αναζήτηση των λόγων που ενδεχομένως τον οδήγησαν στην υιοθέτηση μίας εθιστικής συμπεριφοράς [28]. Αυτό ισχύει, διότι η γνωσιακή συμπεριφοριστική ψυχοθεραπεία, σχετίζεται κατά κύριο λόγο με την επίτευξη των στόχων, για τους οποίους συνεργάζεται ο ασθενής και ο θεραπευτής [28].

Ουσιαστικά, η γνωσιακή συμπεριφοριστική ψυχοθεραπεία, δεν έγκειται σε μία θεραπευτική μέθοδο, αλλά πρόκειται για μία μορφή εκπαίδευσης, στο πλαίσιο της οποίας ο ασθενής μαθαίνει κάποιες τεχνικές, τις οποίες μπορεί να εφαρμόσει στην καθημερινότητα του προκειμένου να προστατευτεί από την επιθυμία αλλά και από άλλες δύσκολές-αγχωτικές καταστάσεις, όπως για παράδειγμα τον αλκοολισμό και

ΤΕΙ Κρήτης – Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

την κατάχρηση οινόπνεύματος, την επεξεργασία και την αυτοβοήθεια εθισμού οινόπνεύματος, την κατάχρηση ναρκωτικών ουσιών και τον εθισμό, τον εθισμό στο Διαδίκτυο (Internet), στο κυβερνοσεξ (cybersex), καθώς και στα τυχερά παιχνίδια και τον τζόγο [28].

Η αποτελεσματική λειτουργία της Γνωσιακής – Συμπεριφοριστικής θεραπείας, αποδείχθηκε και από τη θεωρία του Beck (1976), η οποία υποστήριξε ότι οι σκέψεις καθορίζουν τα συναισθήματα και ότι η εν λόγω θεραπεία δύναται να βοηθήσει το άτομο σχετικά με τη διαταραχή του εθισμού στο Διαδίκτυο, τις σκέψεις, καθώς και τα συναισθήματα τα οποία το αναγκάζουν να χρησιμοποιήσει αλόγιστα τον υπολογιστή με απώτερο σκοπό την ικανοποίηση των προσωπικών του αναγκών [29].

5.2.2. ΟΛΙΣΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Η ολιστική προσέγγιση, έγκειται σε μία θεραπεία η οποία στηρίζεται στο τρίπολο, ψυχή, σώμα, πνεύμα. Μέσω της ολιστικής προσέγγισης, κάθε άτομο έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει : [30]

- Το σώμα του και έχει τη δυνατότητα να το φροντίζει ώστε να προλαμβάνει ή να θεραπεύει την ασθένεια.
- Το πνεύμα του, αξιοποιώντας το χρόνο ώστε να σκεφτεί και να κρίνει τι συμβαίνει γύρω του.
- Την ψυχή του. Μαθαίνει να νιώθει και εκφράζει τα συναισθήματά του.

Ως όρος, η **Ολιστική Ψυχοθεραπεία**, χρησιμοποιείται για να περιγράψει την εφαρμογή των εναλλακτικών θεραπειών, στην αντιμετώπιση των ψυχικών διαταραχών. [30]

Η Ολιστική προσέγγιση, δεν στοχεύει μονάχα στην αντιμετώπιση μίας ψυχικής νόσου, όπως είναι ο διαδικτυακός εθισμός, αλλά παρέχει στο άτομο τη δυνατότητα και τα μέσα, για την επίτευξη μίας ουσιαστικής εσωτερικής αλλαγής. Μέσα από την Ολιστική Ψυχοθεραπεία ο άνθρωπος μαθαίνει να αξιοποιεί τις δυνατότητες του δημιουργικά, ενισχύει την ικανότητά του να λειτουργεί αρμονικά στον κόσμο και πραγματοποιεί τα βήματα προς τη μεγάλη εσωτερική ελευθερία [31].

Με την εφαρμογή της Ολιστικής Ψυχοθεραπείας, επιτυγχάνεται μία ισορροπία Σώματος – Πνεύματος – Νου και εφαρμόζεται σε περιπτώσεις οι οποίες εμφανίζουν [31]:

- Ιδεοψυχαναγκαστικές Διαταραχές (Εμμονές)
- Διαταραχές Συμπεριφοράς
- Άγχος
- Φοβίες
- Πανικός
- Κατάθλιψη
- Σεξουαλικές Διαταραχές
- Αϋπνία
- Χρόνια Κόπωση κ.ά.

5.2.3. ΟΜΑΔΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Πρόκειται για μία ψυχοθεραπευτική μέθοδο, η οποία εφαρμόζεται σε ομάδες από πέντε έως δεκαπέντε ατόμων. Ειδικός ψυχοθεραπευτής ηγείται και καθοδηγεί την ομάδα. Τα μέλη της ομάδας ανατροφοδοτούν ο ένας τον άλλο, εκφράζοντας τα δικά τους συναισθήματα για όσα εκδηλώνει κάθε μέλος της ομάδας. Η εν λόγω επικοινωνιακή αλληλεπίδραση, παρέχει σε όλα τα μέλη της ομάδας τη δυνατότητα να δοκιμάσουν καινούριους τρόπους συμπεριφοράς και να μάθουν περισσότερα για τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν με τους άλλους [32].

Αξίζει να σημειωθεί ότι η θεραπευτική ομάδα, είναι ένα κλειστό και ασφαλές σύστημα, εντός του οποίου, οποιαδήποτε πληροφορία μεταδίδεται, είναι άκρως εμπιστευτική [32].

Οι πρώτες συνεδρίες συνήθως, διασφαλίζουν την εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη της ομάδας. Από τη στιγμή που εδραιώνεται η εμπιστοσύνη, στις επόμενες συνεδρίες τα μέλη μπαίνουν στη διαδικασία να κατανοήσουν τον εαυτό τους, τις πράξεις τους, τη συμπεριφορά τους, με απώτερο στόχο να αρχίσουν να αντιμετωπίζουν τα προσωπικά τους ζητήματα [32].

Κάτω από την ικανή καθοδήγηση ενός ομαδικού θεραπευτή, η ομάδα είναι σε θέση να προσφέρει υποστήριξη, εναλλακτικές λύσεις ή να αντιμετωπίσει το άτομο με ευγένεια. Έτσι, με αυτό τον τρόπο, η δυσκολία λύνεται, μαθαίνονται εναλλακτικές συμπεριφορές, και το άτομο αναπτύσσει καινούργιες κοινωνικές δεξιότητες ή τρόπους για να σχετίζεται με τους ανθρώπους [32].

Κατά τη διάρκεια της ομαδικής θεραπείας, οι άνθρωποι αρχίζουν να βλέπουν ότι δεν είναι μόνοι τους. Πολλοί άνθρωποι αισθάνονται ότι είναι μοναδικοί εξαιτίας των προβλημάτων τους, και είναι ενθαρρυντικό γι' αυτούς να ακούνε ότι και άλλοι άνθρωποι έχουν παρόμοιες δυσκολίες. Μέσα στο κλίμα εμπιστοσύνης που υπάρχει στην ομάδα, οι άνθρωποι αισθάνονται ελεύθεροι να ενδιαφερθούν και να βοηθήσουν ο ένας τον άλλο. Σημαντικά οφέλη τα οποία απολαμβάνουν τα μέλη των θεραπευτικών ομάδων [32]:

- ❖ Εξερευνούν θέματα σε ένα διαπροσωπικό επίπεδο, κάτι που αντανακλά με μεγαλύτερη ακρίβεια την πραγματική ζωή.
- ❖ Η ομάδα δίνει την ευκαιρία για παρατήρηση των διαπροσωπικών ικανοτήτων.
- ❖ Η ομάδα δίνει την ευκαιρία σε κάθε μέλος της και να συμμετέχει ενεργά αλλά και να παρατηρεί.
- ❖ Μέσα στην ομάδα το κάθε μέλος έχει την ευκαιρία να πάρει και να δώσει άμεση ανατροφοδότηση για ανησυχίες, θέματα και προβλήματα που επηρεάζουν τη ζωή και
- ❖ Τα μέλη της ομάδας ωφελούνται με το να εργάζονται πάνω στα προσωπικά τους θέματα μέσα σε μια υποστηρικτική, εμπιστευτική ατμόσφαιρα και βοηθώντας τους άλλους να εργάζονται μέσω αυτών.

Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι καμία θεραπευτική προσέγγιση, δεν αποδεικνύεται αποτελεσματική, ένα αρχικά δεν εκπαιδεύει η οικογένεια, αλλά και το στενό περιβάλλον του ατόμου που έχει εθιστεί στο διαδίκτυο. Συνεπώς, είναι σημαντικό, σε πρώτο επίπεδο, η θεραπεία να εφαρμοσθεί στο περιβάλλον του ατόμου.

5.3. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Η κοινωνική εργασία είναι μία υπηρεσία η οποία παρέχεται από έναν άνθρωπο, τον κοινωνικό λειτουργό, προς ένα ή περισσότερα άτομα προκειμένου να αντιμετωπίσουν ικανοποιητικά τις δυσκολίες που συναντούν στα πλαίσια της ατομικής ή της συλλογικής τους ζωής» [33].

Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού, στην διαδικασία αντιμετώπισης του διαδικτυακού εθισμού, είναι πολυδιάστατος. Αναπτύσσει μια σύνθετη δραστηριότητα, πολυεπίπεδη, καθώς διαθέτει πληθώρα ρόλων, όπως:

- ❖ Συμβουλευτικό
- ❖ Υποστηρικτικό
- ❖ Καθοδηγητικό
- ❖ Μεσολαβητικό
- ❖ Παρακινητικό
- ❖ Συνηγόρου
- ❖ Διαχειριστή περιπτώσεων

Κατά τον Τσίτουρα [33], ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού, είναι περισσότερο υποστηρικτικός, ως προς την προσπάθεια του θεραπευόμενου να διατηρήσει την αποχή του, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στο βιβλίο του «Φροντίδα για την οικογένεια». Ωστόσο, ο Σταθόπουλος, σημειώνει ότι ο κοινωνικός λειτουργός υποβοηθά, ενδυναμώνει, προωθεί τόσο τα ίδια τα άτομα, όσο και τις οικογένειές τους, τις ομάδες, τις κοινότητες, στη βελτίωση της κοινωνικής τους λειτουργικότητας [34].

Η κοινωνική εργασία αφορά σε μεγάλο βαθμό μία διαδικασία η οποία θα πρέπει αρχικά να πραγματοποιείται «πρόσωπο με πρόσωπο», να υπάρχει μία αλληλεπίδραση του Κοινωνικού λειτουργού με το θεραπευόμενο [35]. Για το λόγο αυτό, αρχικά ο Κοινωνικός λειτουργός έρχεται σε επαφή με τον θεραπευόμενο, τον οποίο προσπαθεί να προσεγγίσει με ατομικές συνεντεύξεις. Ο σύμβουλος-κοινωνικός λειτουργός προσπαθεί να κατανοήσει την προσωπική αλήθεια του ατόμου, το πώς εκείνο αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα μέσα από την προσεκτική ακρόαση της αφήγησής του, ενώ συντελεί στην απόκτηση βαθιάς γνώσης του εαυτού, της

ΤΕΙ Κρήτης – Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

κοινωνικής πραγματικότητας, των δυνατοτήτων και των παρεχόμενων ευκαιριών. Μέσα από την κριτική συνειδητοποίηση το άτομο μπορεί να οδηγηθεί στον εκ νέου προσδιορισμό της πραγματικότητας και στην ανάληψη δράσης που θα επιφέρει την αλλαγή. Εν συνεχεία ο θεραπευόμενος, έχει τη δυνατότητα εάν το επιθυμεί, να συνεχίσει την θεραπευτική διαδικασία ανεξάρτητης στο πλαίσιο ομάδας. Κύριος στόχος ωστόσο του Κοινωνικού λειτουργού, ανεξαρτήτως της μορφής που θα λάβει η θεραπευτική διαδικασία, είναι να βοηθήσει, να κατευθύνει τον θεραπευόμενο, επιδιώκοντας ουσιαστικά την αφύπνιση και την κινητοποίηση του. [35]

Σημαντικό παράγοντα στην επιτυχή έκβαση της θεραπευτικής διαδικασίας, κατέχουν οι βασικές αρχές, στις οποίες οφείλει να στηρίζεται ο κοινωνικός λειτουργός και οι οποίες αφορούν στην ατομικότητα, στην εχεμύθεια, στην αποδοχή του άλλου, στην υιοθέτηση μη κριτικής στάσης, στην ελεγχόμενη συναισθηματική εμπλοκή, στην σκόπιμη έκφραση συναισθημάτων, καθώς και στην παροχή δυνατότητας αυτοδιαχείρισης από τον εξυπηρετούμενο και αυτοδιάθεσης [35]. Ο κοινωνικός λειτουργός, παράλληλα με τη διαδικασία ανεξάρτησης του θεραπευόμενου, θα πρέπει να εντάξει σε συμβουλευτικό – θεραπευτικό πρόγραμμα και τα του οικογενειακού περιβάλλοντος του εθισμένου διαδικτυακού χρήστη, καθώς για το επιτυχές αποτέλεσμα της διαδικασίας ανεξάρτησης, σημαντικό ρόλο κατέχει το υγιές περιβάλλον στο οποίο θα διαβιώνει, κατά τη διαδικασία επανένταξης στην καθημερινότητα. [35]

Αξίζει να υπογραμμίσουμε, ότι το στάδιο επανένταξης του θεραπευόμενου είναι εξίσου καθοριστικής σημασίας και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού επίσης. Στο στάδιο της κοινωνικής επανένταξης, ο θεραπευόμενος πλέον θα πάψει να είναι προστατευόμενος και θα καλείται να ξεκινήσει μία ζωή με νέες συνιστώσες, μία καθημερινότητα, στην οποία το άτομο θα πρέπει να απολαμβάνει νέες εξωσχολικές δραστηριότητες και καινούργια ενδιαφέροντα. [35]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : «ΕΡΕΥΝΑ»

6.1 ΚΥΡΙΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

Η παρούσα έρευνα διερευνά τις στάσεις, τις αντιλήψεις καθώς και την επίδραση του φαινομένου του κυβερνοεκφοβισμού σε μαθητές Γυμνασίου του Δήμου Βεροίας.

Επίσης, διατυπώνονται και ελέγχονται οι εξής υποθέσεις:

- Υπάρχει σχέση μεταξύ φύλου και θυματοποίησης στον κυβερνοεκφοβισμό;
- Υπάρχει σχέση μεταξύ φύλου και θύτης στον κυβερνοεκφοβισμό;
- Υπάρχει σχέση μεταξύ ηλικίας και θυματοποίησης στον κυβερνοεκφοβισμό;
- Υπάρχει σχέση μεταξύ ηλικίας και θύτης στον κυβερνοεκφοβισμό;

6.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η παρούσα ερευνητική προσέγγιση αποτελεί μια έρευνα «πεδίου-επισκόπησης» όπως αναφέρεται στην ερευνητική μεθοδολογία των κοινωνικών επιστημών και ανήκει στις επιλογές της ποσοτικής έρευνας.

Ως μέσο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο είναι δομημένο με ερωτήσεις τόσο κλειστού τύπου, όσο και ανοικτού. [36]

Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου:

- Προσφέρονται για στατιστική ανάλυση και ανίχνευση.
- Μπορούν να καλύψουν ένα ευρύ φάσμα απόψεων.
- Είναι σύντομες και συνήθως είναι κατανοητές ώστε να δίνουν απαντήσεις εύκολες για κωδικοποίηση. [36]

Αντίστοιχα, οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου αφήνουν των ερωτηθέντα να εκφράσει ευκολότερα τις απόψεις του, χωρίς να περιορίζεται. [36]

Για την επίτευξη των στόχων αλλά και τη διερεύνηση των υποθέσεων της συγκεκριμένης έρευνας χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του γραπτού ερωτηματολογίου, η επιλογή της οποία έγινε με τα παρακάτω κριτήρια: [36]

- ✚ Η μέθοδος αυτή στηρίζει επαρκώς έρευνες πεδίου/επισκόπησης.
- ✚ Τα άτομα που συμμετέχουν στην έρευνα απαντούν απρόσωπα, ανώνυμα και εύκολα (ιδιαίτερα όταν το ερωτηματολόγιο έχει τη μορφή της κλίμακας Likert).
- ✚ Παρέχεται αρκετός χρόνος στα “υποκείμενα” της έρευνας να σκεφτούν πριν απαντήσουν στις ερωτήσεις.
- ✚ Η μέθοδος διευκολύνει τη στατιστική ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων με τη χρήση προγράμματος στατιστικής επεξεργασίας (spss).
- ✚ Η συλλογή των στοιχείων γίνεται γρήγορα και εύκολα.
- ✚ Η μέθοδος δίνει τη δυνατότητα συλλογής μεγάλου αριθμού πληροφοριών σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Ωστόσο, η παραπάνω μέθοδος αριθμεί και ορισμένα μειονεκτήματα όπως, οι πιθανόν ανακριβείς απαντήσεις, οι στάσεις των υποκειμένων της έρευνας, η εξιδανίκευση των απαντήσεων, η έλλειψη αυθορμητισμού και ο περιορισμός των υποκειμένων της έρευνας σε συγκεκριμένες απαντήσεις. [36]

Χωρίς να αγνοούνται οι περιορισμοί αυτοί, η μέθοδος του ερωτηματολογίου μπορεί να επιφέρει έγκυρα και αξιόπιστα ερευνητικά πορίσματα εφόσον τηρηθούν σωστά οι διαδικασίες χορήγησης του, συλλογής και επεξεργασίας των στοιχείων που προκύπτουν. [36]

6.3 ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Η διαδικασία συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου απαιτούσε περίπου 10 λεπτά. Το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο, το οποίο επιλέχθηκε για την διεξαγωγή της έρευνας, είναι ένα ανώνυμο ερωτηματολόγιο, το οποίο απευθυνόταν σε μαθητές ΤΕΙ Κρήτης – Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Γυμνασίου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την περίοδο Μαρτίου – Απριλίου 2014. Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν σε Γυμνάσια της πόλεως της Βεροίας όπου και απαντήθηκαν από 120 μαθητές του Γυμνασίου.

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε περιλαμβάνει πέντε (5) βασικούς άξονες διερεύνησης και αποτελούνται κυρίως από κλειστές ερωτήσεις. Στη πρώτη ενότητα ζητούνται ατομικά στοιχεία/χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, όπως τη σχολική τάξη, το φύλο, η ηλικία σε έτη, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και το επάγγελμα τους και ο μέσος όρος της βαθμολογίας της προηγούμενης χρονιάς. Στη δεύτερη ενότητα οι ερωτήσεις αποσκοπούν στη συχνότητα χρήσης του διαδικτύου. Η Τρίτη ενότητα αναφέρεται με τη στάση των γονέων απέναντι στους εφήβους και τον τρόπο που αντιλαμβάνονται οι έφηβοι την εν λόγω αντιμετώπιση. Η τέταρτη ενότητα περιλαμβάνει ερωτήσεις για τα συναισθήματα που βιώνουν οι έφηβοι σχετικά με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον τους. Τέλος, η πέμπτη ενότητα περιέχει ερωτήσεις για το βαθμό διάπραξης του φαινομένου του κυβερνοεκφοβισμού καθώς και για τον ρόλο των εφήβων σε αυτό.

Εκτός της πρώτης ενότητας με τα δημογραφικά στοιχεία, η οποία περιελάμβανε και ερωτήσεις ανοικτού τύπου, οι υπόλοιπες τέσσερις αποτελούνται μόνο από ερωτήσεις κλειστού τύπου πολλαπλών κατηγοριών για τον λόγο ότι με αυτό τον τρόπο έγιναν πιο προσβάσιμες στο πληθυσμό – δείγμα δηλαδή τους μαθητές γυμνασίου και επιτρέπουν ένα ευρύ φάσμα δυνατών απαντήσεων. Αυτές οι ερωτήσεις γίνονται εύκολα κατανοητές και είναι συγχρόνως εύκολο να απαντηθούν. [36] Επίσης, για τη διερεύνηση της αντίληψης των συμμετεχόντων χρησιμοποιήθηκαν ερωτήσεις κλίμακας τύπου Likert 5 σημείων .

Το ερωτηματολόγιο επίσης περιέχει ενημερωτικό κείμενο για τον σκοπό της έρευνας. Ακόμη, δίνεται έμφαση στο απόρρητο των στοιχείων και της ανωνυμίας. Επιπροσθέτως, σε κάθε ενότητα υπήρχε γραπτή ενημέρωση για τον τρόπο συμπλήρωσης αυτής.

Όλα τα στοιχεία και οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας αξιολόγησης είναι απόρρητες και εμπιστευτικές, με σεβασμό στον κώδικα ηθικής και δεοντολογίας. [37]

6.4 ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ

Το ερωτηματολόγιο στηρίχθηκε στους εξής θεματικούς άξονες:

- ◆ Δημογραφικά στοιχεία
- ◆ Σχετικά με το διαδίκτυο
- ◆ Οι γονείς σου
- ◆ Οι άλλοι γύρω σου
- ◆ Στο χώρο των νέων τεχνολογιών

6.5 ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Για την ανάλυση στοιχείων χρησιμοποιήθηκε το σύστημα spss 18.0 (Statistical Package for the Social Sciences), έπειτα από τη συλλογή τους και ταξινόμηση τους κατά το δοκούν.

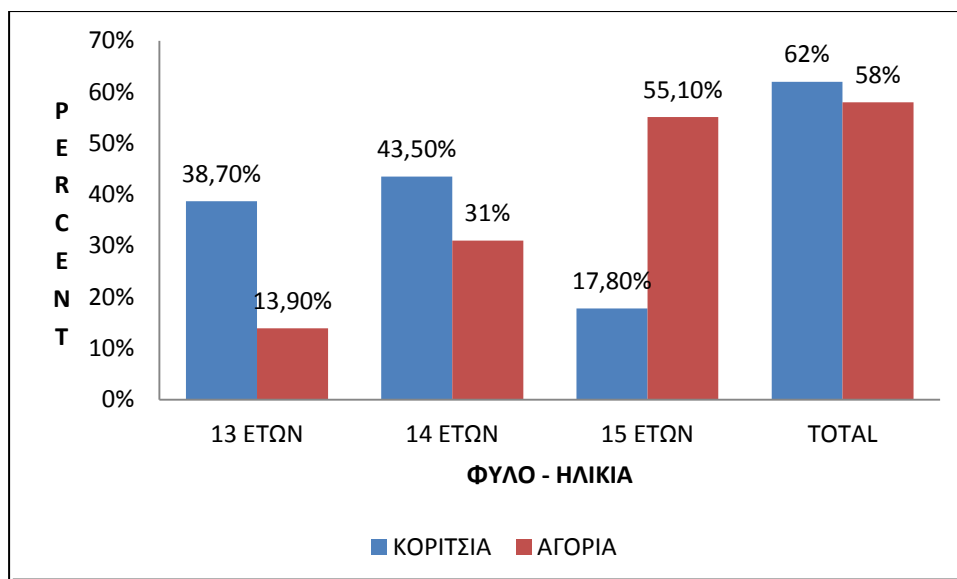
6.6 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Η έρευνα διεξήχθη σε 120 άτομα, αγόρια και κορίτσια όλων των τάξεων Γυμνασίου, στο Δήμο Βεροίας, τα οποία κλήθηκαν να απαντήσουν το ερωτηματολόγιο, το οποίο διανεμήθηκε προσωπικά στον καθένα.

6.7 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 1, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων σχετικά με την ηλικία τους ήταν τα κορίτσια 14 ετών (43,5%) και τα αγόρια ηλικίας 15 ετών (55,1%).

«Το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού σε μαθητές γυμνασίου του Δήμου Βεροίας»

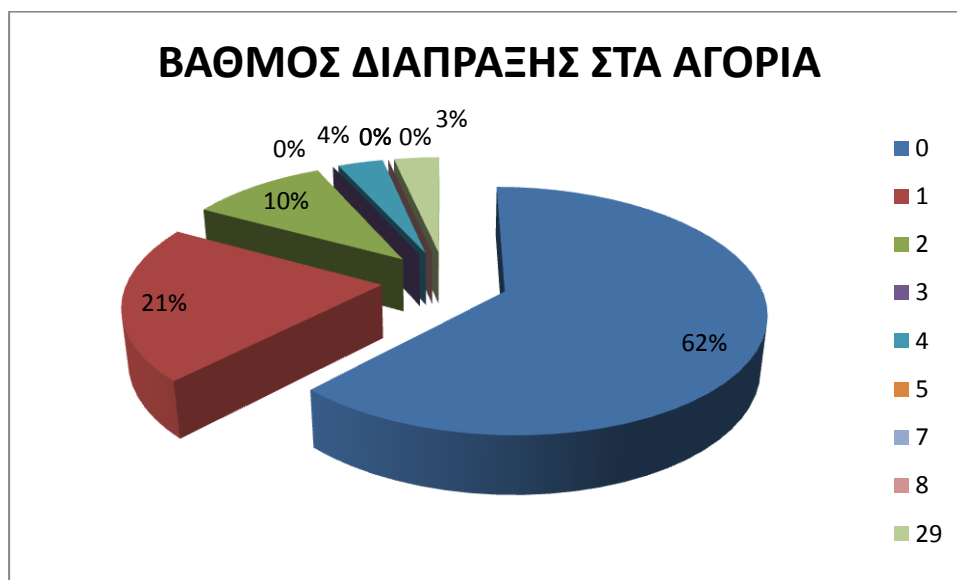
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1 : ΦΥΛΟ- ΗΛΙΚΙΑ

Σχετικά με την αναλογία των δυο φύλων, σημειώνεται ότι τα δυο φύλα κατανέμονται περίπου ισότοπα στο σύνολο του δείγματος, καθώς το 62% είναι κορίτσια και το υπόλοιπο 58% είναι αγόρια.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2 : ΒΑΘΜΟΣ ΔΙΑΠΡΑΞΗΣ ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 39% του δείγματος των κοριτσιών δεν διαπράττει το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού είτε ως θύτης είτε ως θύμα, ενώ το αμέσως επόμενο ποσοστό των κοριτσιών με ποσοστό 26% διαπράττει το εν λόγω φαινόμενο σε ελάχιστο βαθμό.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3 : ΒΑΘΜΟΣ ΔΙΑΠΡΑΞΗΣ ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας σχετικά με τον βαθμό διάπραξης στα αγόρια, παραπάνω από το μισό ποσοστό των ερωτηθέντων αγοριών και συγκεκριμένα το 62% δεν διαπράττει το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού. Το αμέσως επόμενο ποσοστό με 21% διαπράττει σε ελάχιστο βαθμό τον κυβερνοεκφοβισμό.

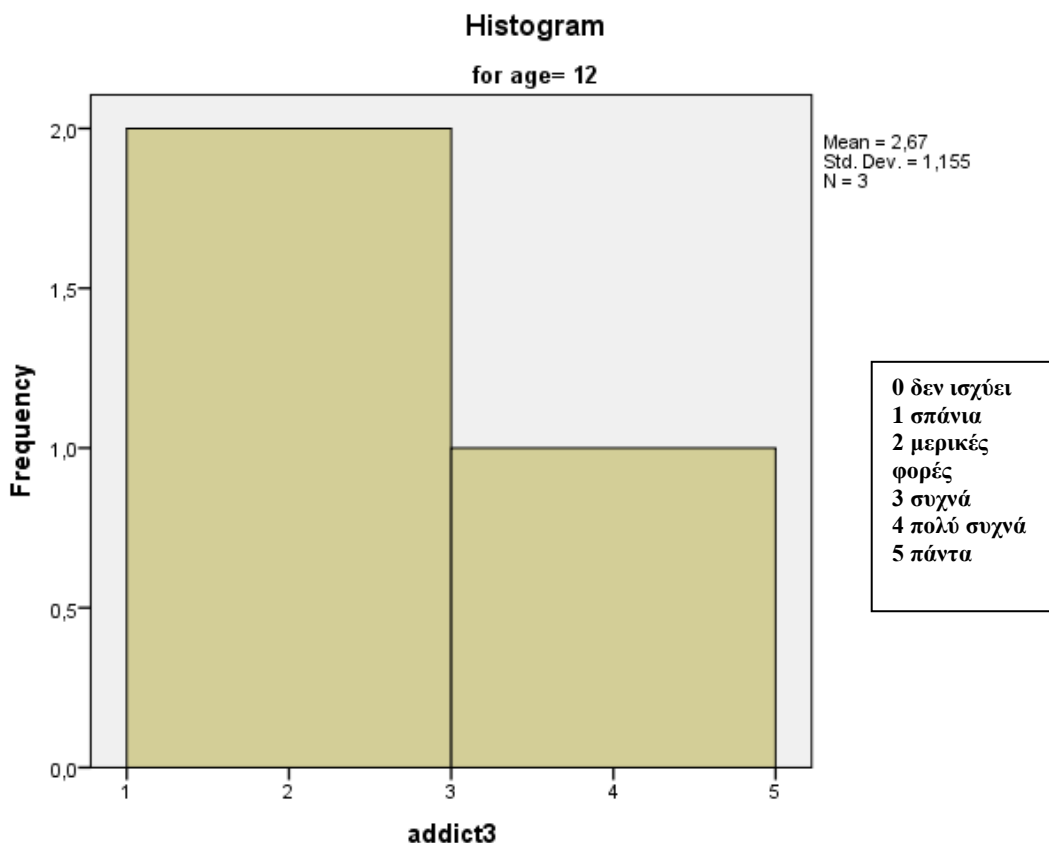
Παρατηρώντας τα αποτελέσματα και συσχετίζοντας το φύλο με τον βαθμό διάπραξης φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό που δεν διαπράττει το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού είναι τα αγόρια με ποσοστό 62% έναντι των κοριτσιών με ποσοστό 39%. Και στα δυο φύλα παρατηρείτε ότι δεν έχουν διαπράξει σε μεγάλο βαθμό το εν λόγω φαινόμενο.

Report

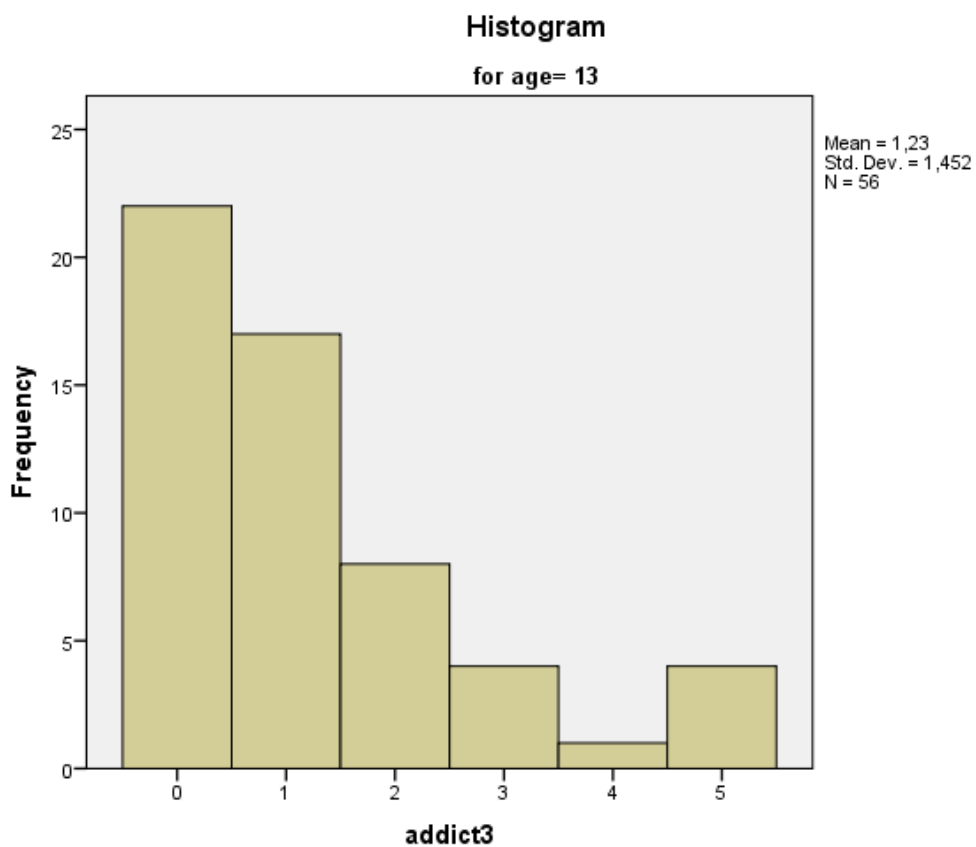
Βαθμός διάπραξης εκφοβισμού

ΠΕΡΙΟΧΗ	Mean	N	Std. Deviation
ΚΟΡΙΤΣΙΑ	1,68	62	2,120
ΑΓΟΡΙΑ	1,55	58	5,362
Total	1,62	120	3,992

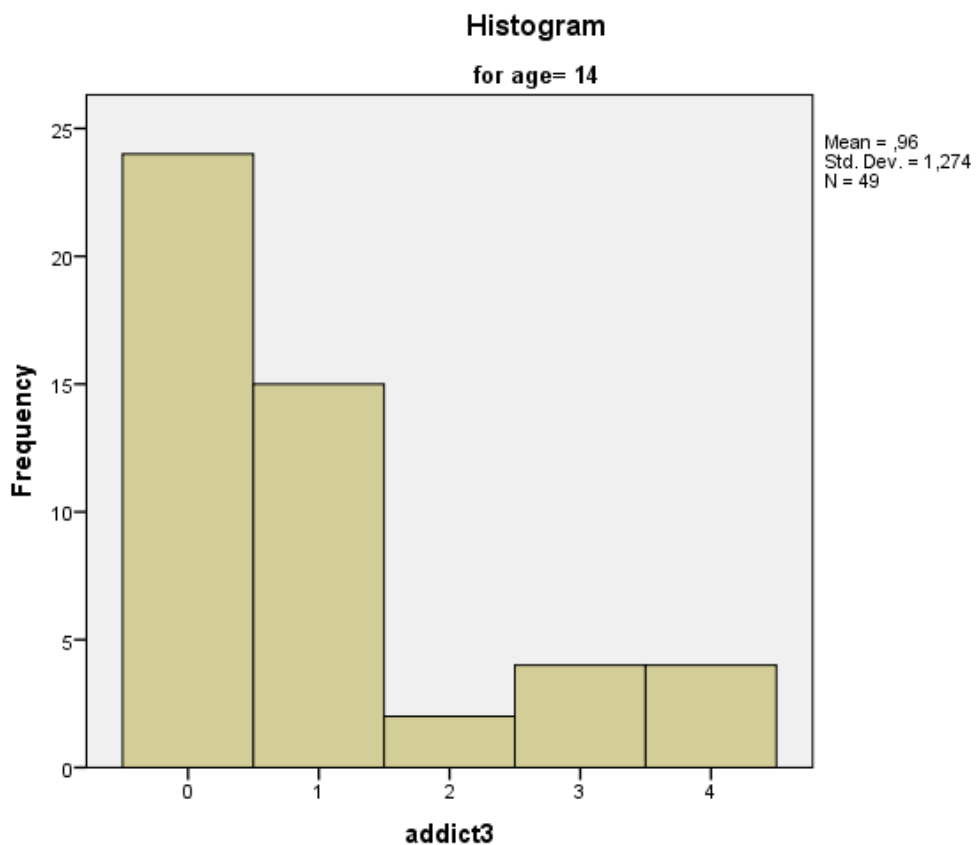
Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα τα κορίτσια διαπράττουν πιο έντονα το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού συγκριτικά με τα αγόρια, τα οποία τον διαπράττουν σε μικρότερο βαθμό.

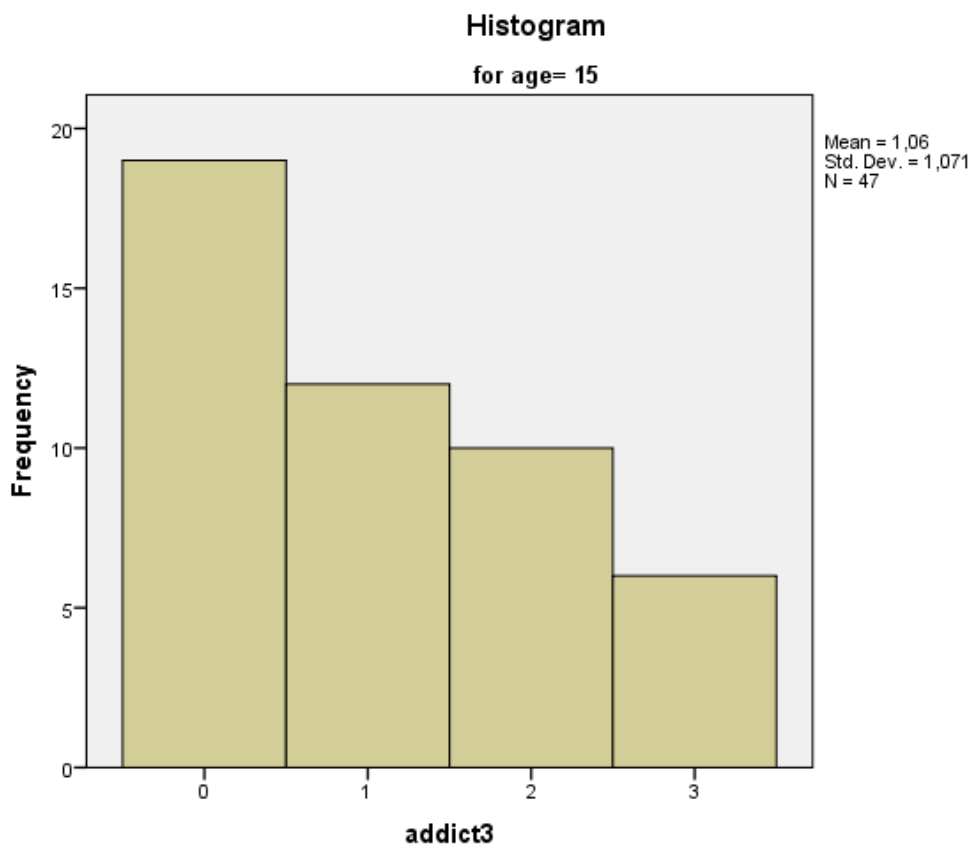
Διάγραμμα 4: πόσο συχνά προτιμάς τον ενθουσιασμό που σου προσφέρει η σύνδεση στο διαδίκτυο αντί της συντροφιάς με ένα δικό σας πρόσωπο(ετών 12)

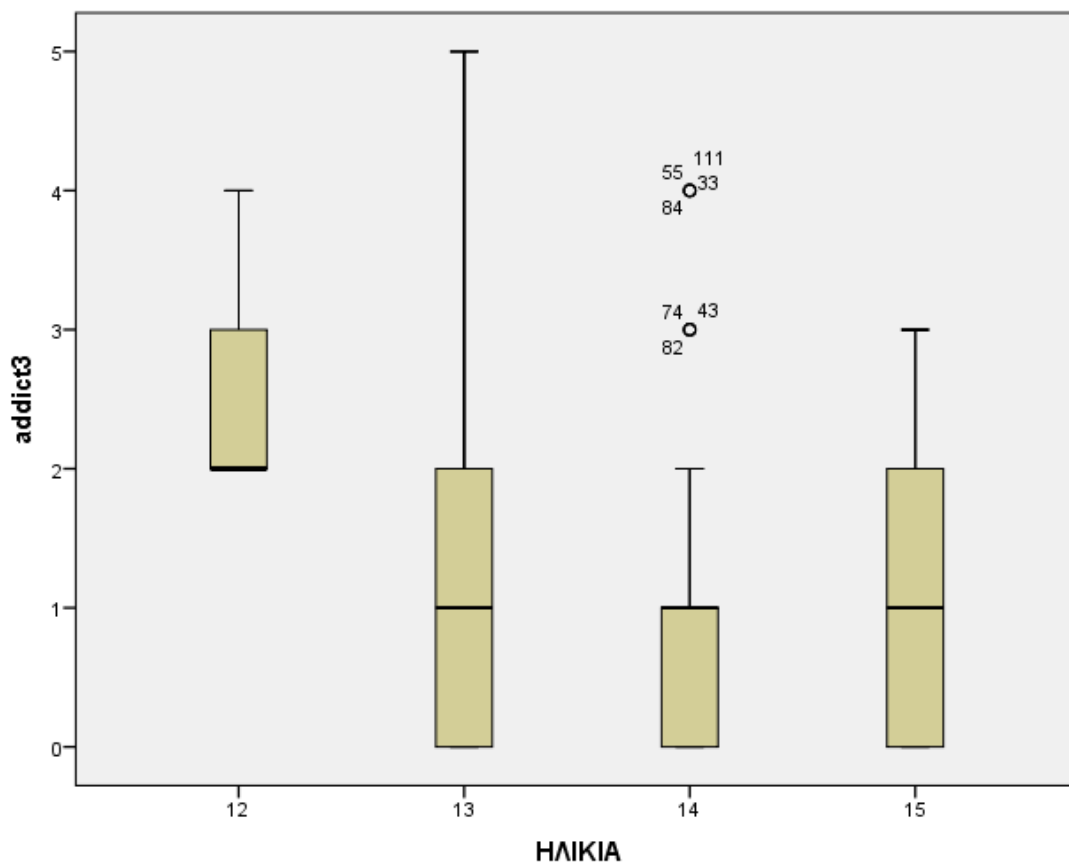
Διάγραμμα 5: πόσο συχνά προτιμάς τον ενθουσιασμό που σου προσφέρει η σύνδεση στο διαδίκτυο αντί της συντροφιάς με ένα δικό σας πρόσωπο(ετών 13)

Διάγραμμα 6: πόσο συχνά προτιμάς τον ενθουσιασμό που σου προσφέρει η σύνδεση στο διαδίκτυο αντί της συντροφιάς με ένα δικό σας πρόσωπο(ετών 14)

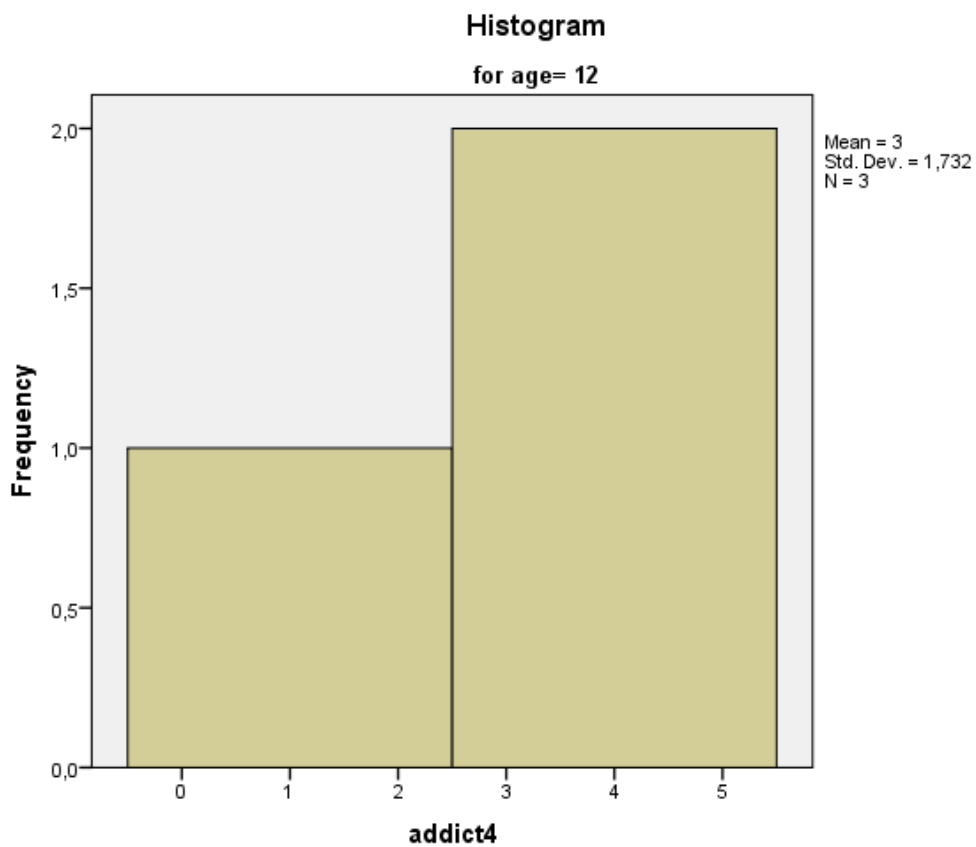

Διάγραμμα 7: πόσο συχνά προτιμάς τον ενθουσιασμό που σου προσφέρει η σύνδεση στο διαδίκτυο αντί της συντροφιάς με ένα δικό σας πρόσωπο(ετών 15)

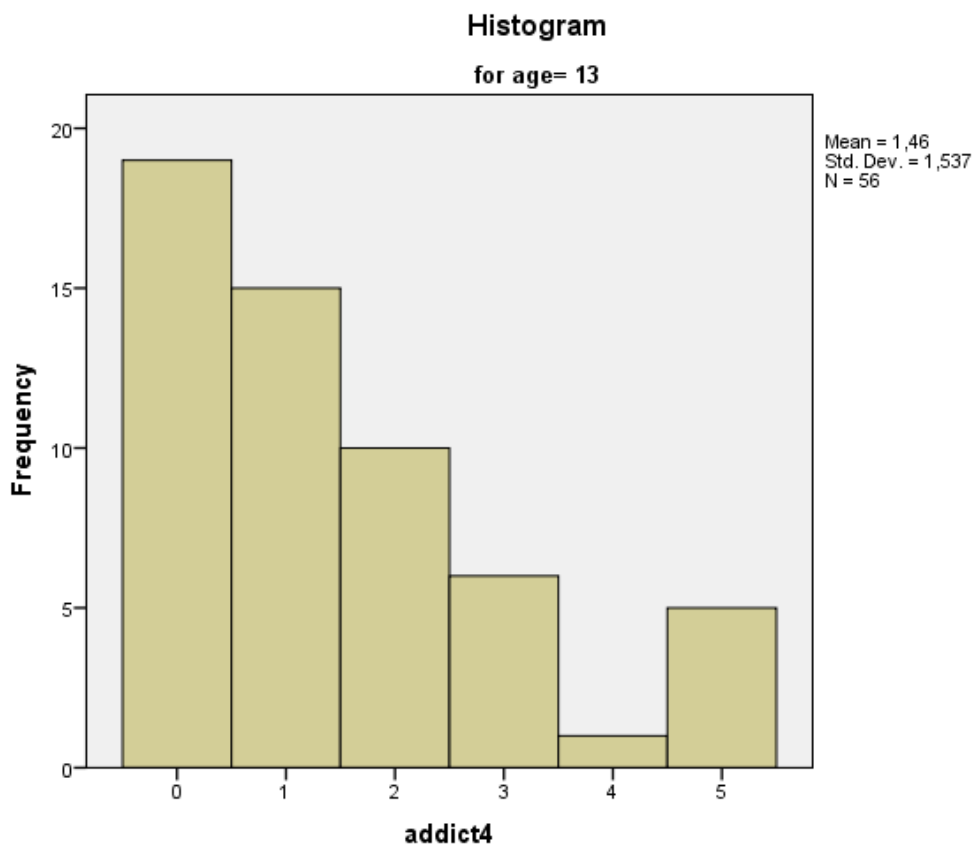

Διάγραμμα 8: πόσο συχνά προτιμάς τον ενθουσιασμό που σου προσφέρει η σύνδεση στο διαδίκτυο αντί της συντροφιάς με ένα δικό σας πρόσωπο(όλα τα έτη)

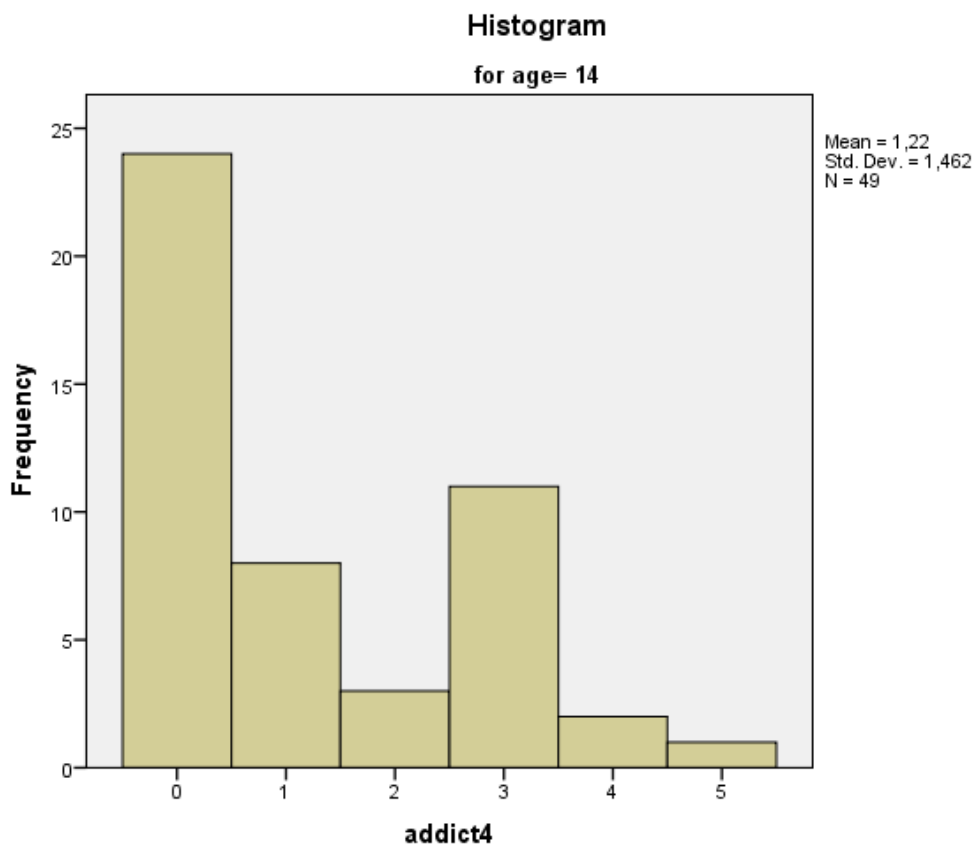
Όπως διακρίνουμε στο παραπάνω διάγραμμα, όλα τα έτη δεν προτιμούν συχνά τον ενθουσιασμό που τους προσφέρει η σύνδεση στο διαδίκτυο αντί της συντροφιάς με κάποιο δικό τους πρόσωπο. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο πληθυσμός 14 ετών απάντησε ότι δεν ισχύει ή ότι το προτιμάει σπάνια, ενώ ο πληθυσμός 12 ετών φαίνεται να έδωσε και θετικές απαντήσεις όχι όμως σε μεγάλο ποσοστό.

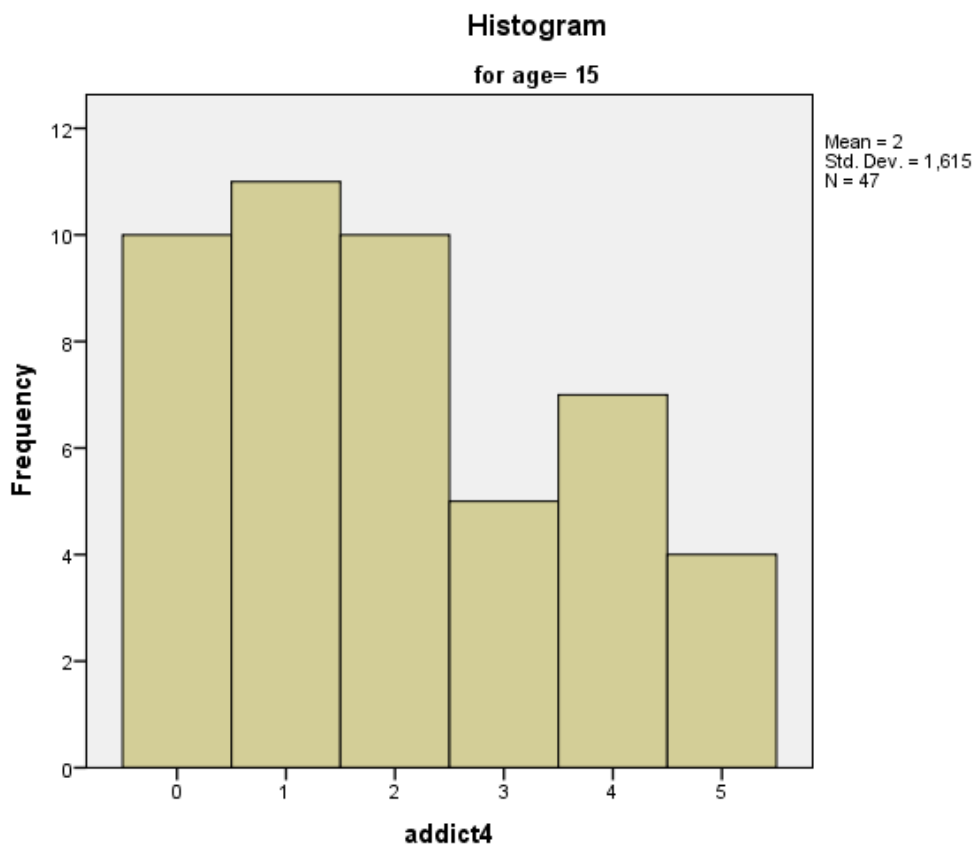
Διάγραμμα 9: πόσο συχνά δημιουργείς καινούριες φιλίες με άλλους χρήστες του διαδικτύου (ετών 12)

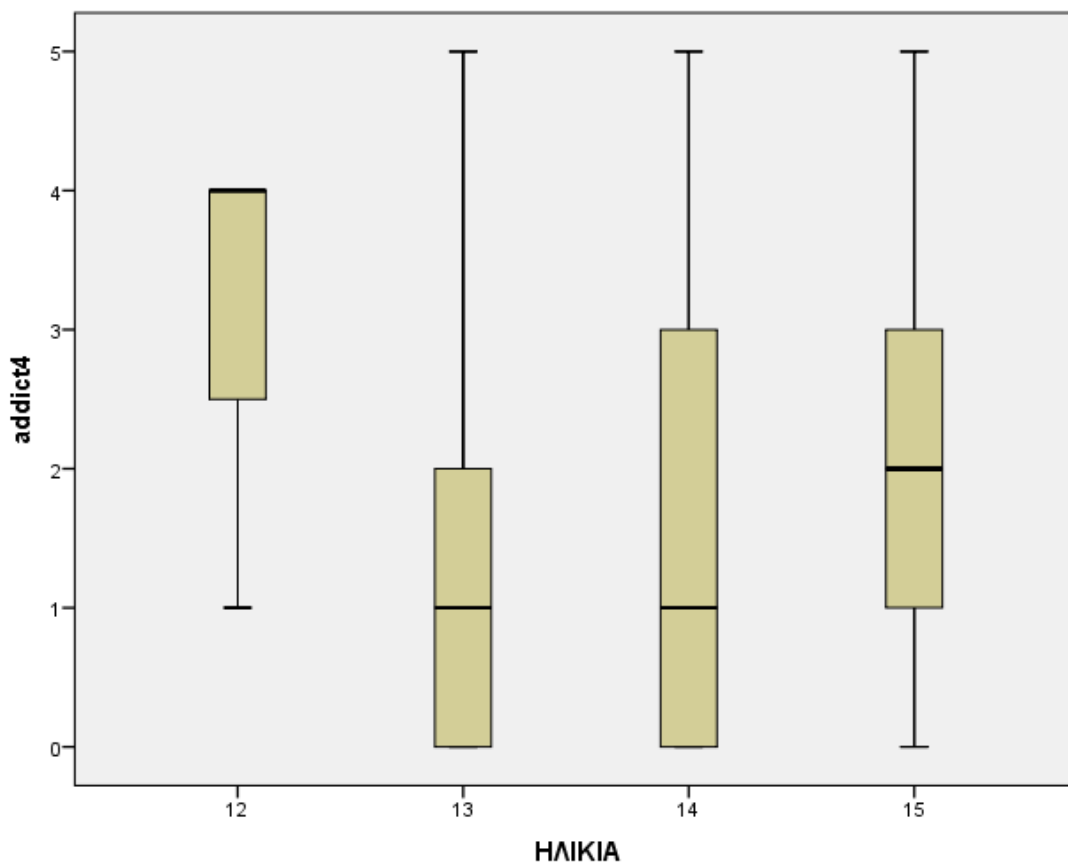
Διάγραμμα 10: πόσο συχνά δημιουργείς καινούριες φιλίες με άλλους χρήστες του διαδικτύου (ετών 13)

Διάγραμμα 11: πόσο συχνά δημιουργείς καινούριες φιλίες με άλλους χρήστες του διαδικτύου (ετών 14)

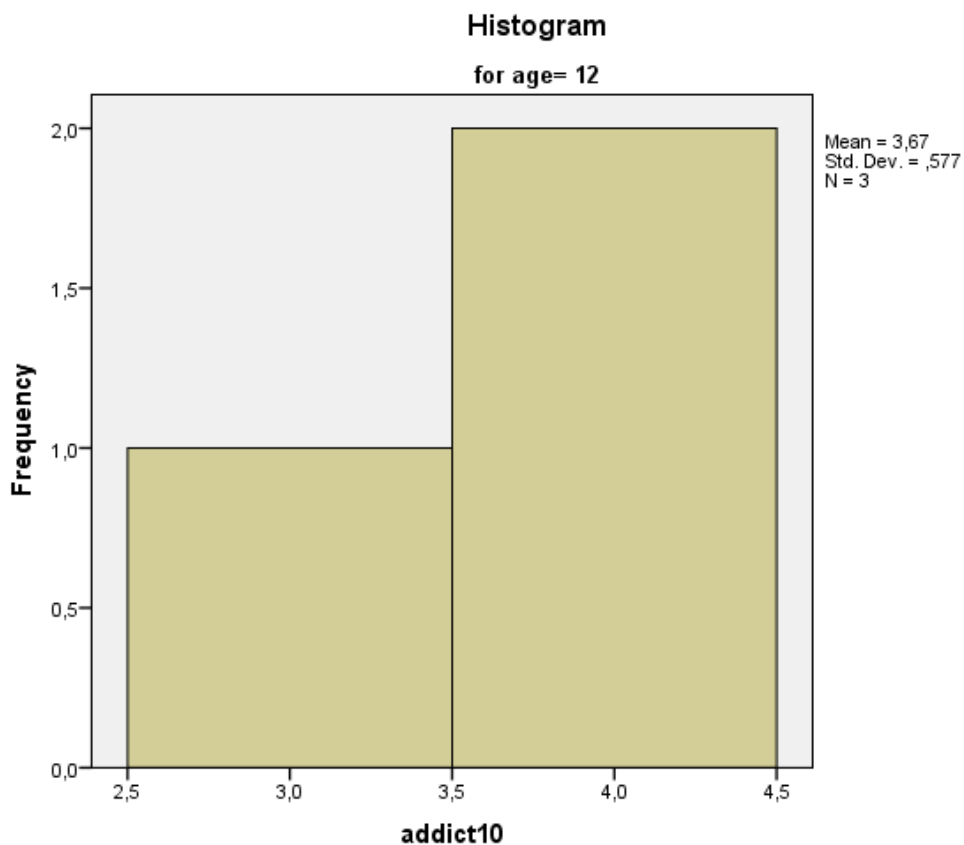

Διάγραμμα 12: πόσο συχνά δημιουργείς καινούριες φιλίες με άλλους χρήστες του διαδικτύου (ετών 15)

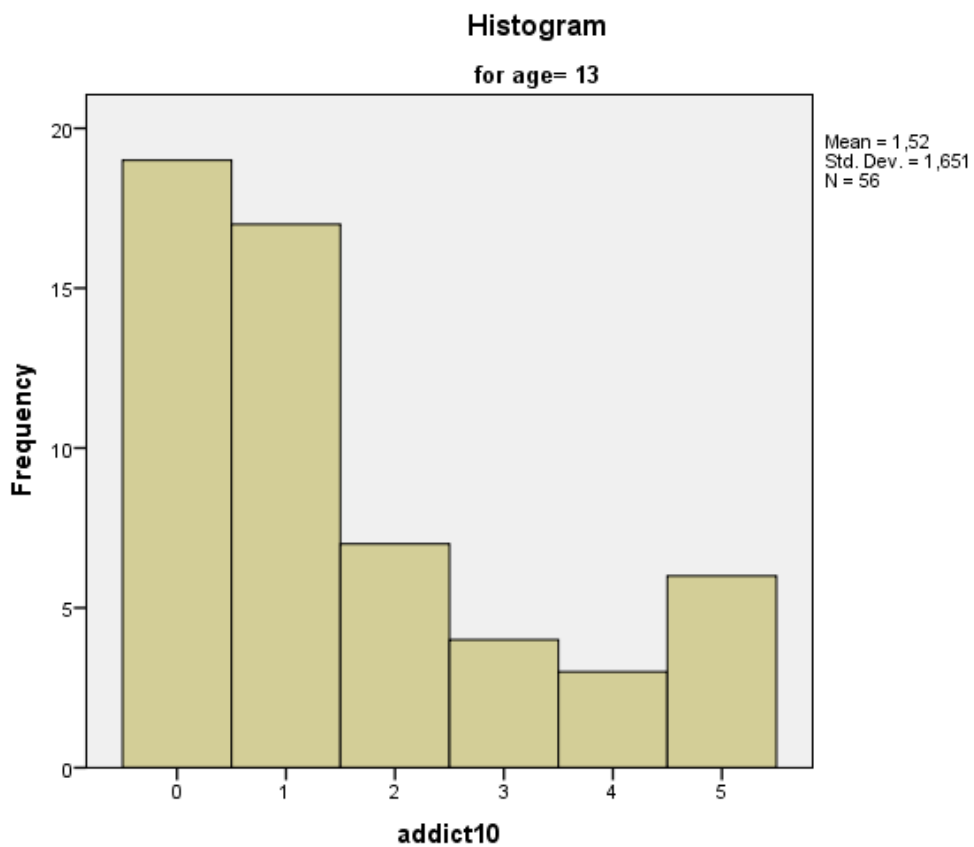

Διάγραμμα 13: πόσο συχνά δημιουργείς καινούριες φιλίες με άλλους χρήστες του διαδικτύου (όλα τα έτη)

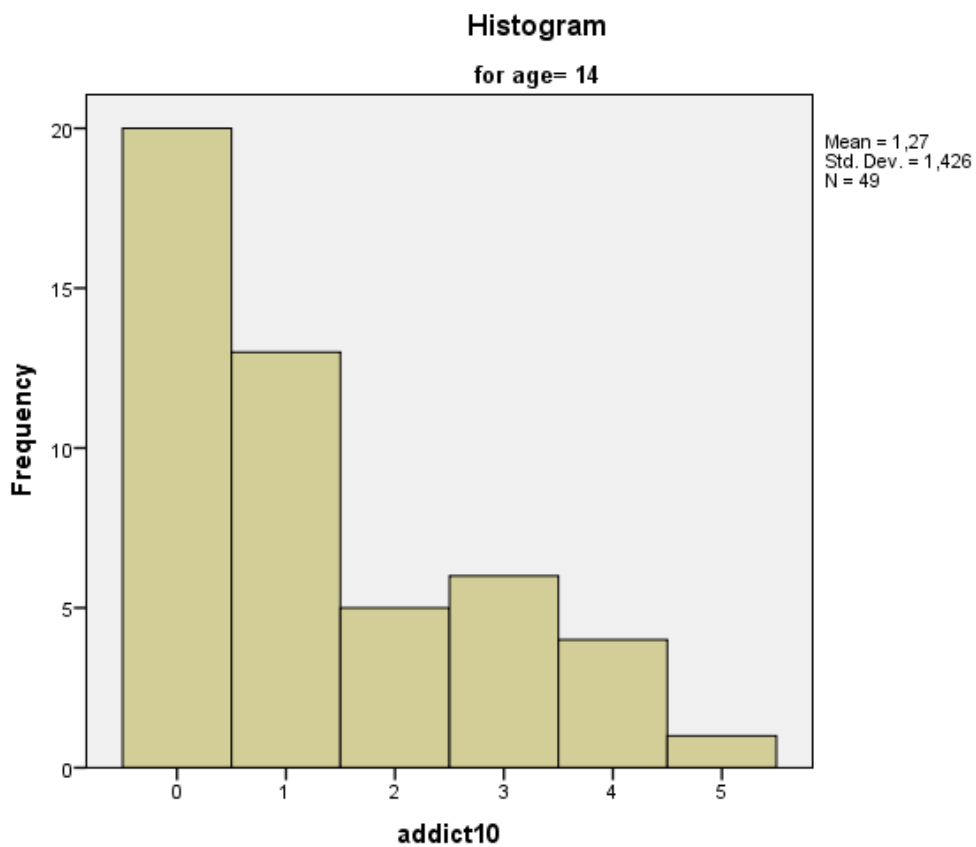
Ένα ενθαρρυντικό μήνυμα λαμβάνουμε από την εν λόγω ερώτηση, καθώς η πλειοψηφία της ηλικίας των μαθητών και πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές των ηλικιών 13, 14, και 15 δεν δημιουργούν συχνά καινούριες φιλίες με άλλους χρήστες του διαδικτύου. Ωστόσο και η ηλικία των 12 ετών δείχνει να δημιουργεί πιο εύκολα από τις υπόλοιπες ηλικίες καινούριες φιλίες με άλλους χρήστες αλλά όχι πάντοτε.

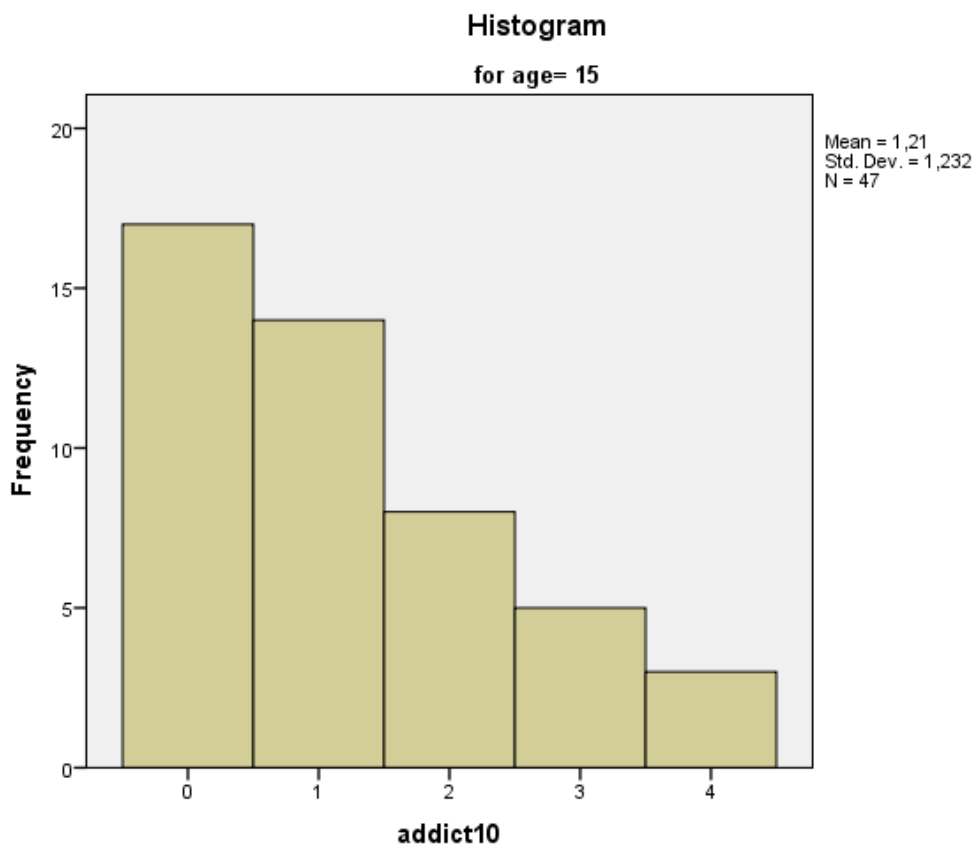
Διάγραμμα 14: πόσο συχνά απωθείς τις δυσάρεστες σκέψεις για τη ζωή σου με καθησυχαστικές σκέψεις που σχετίζονται με το διαδίκτυο (ετών 12)

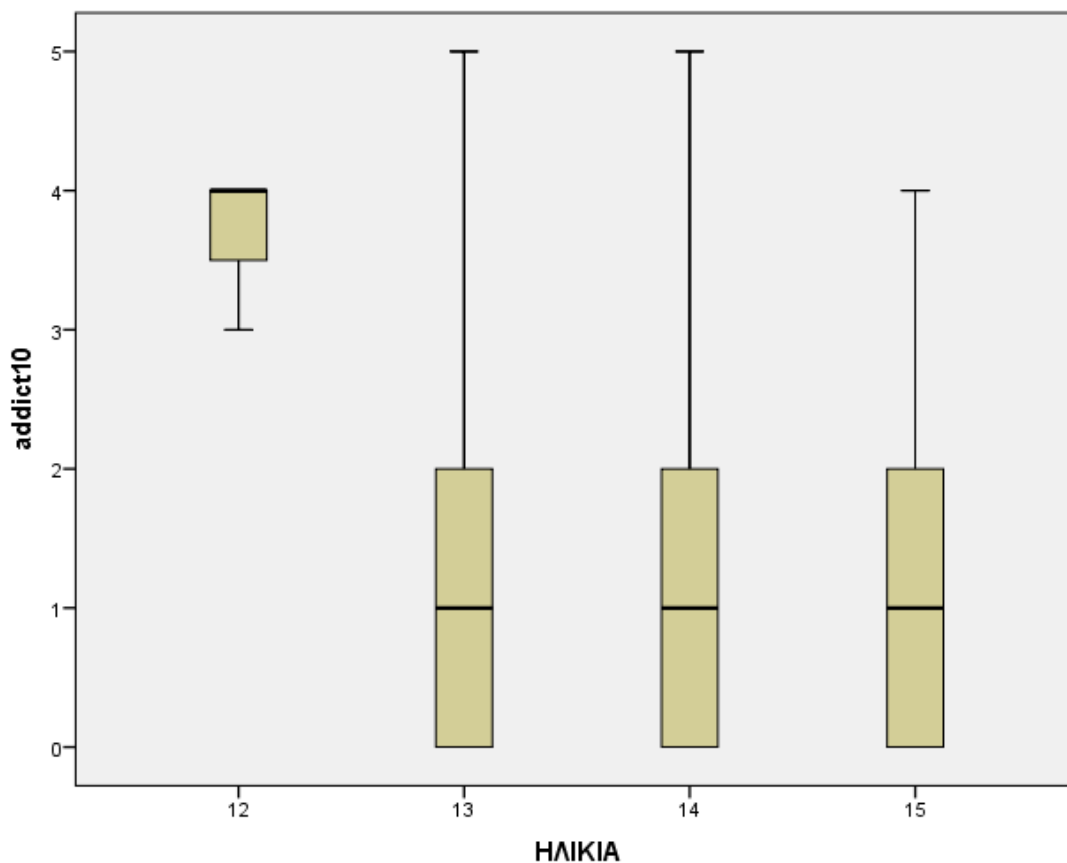
Διάγραμμα 15: πόσο συχνά απωθείς τις δυσάρεστες σκέψεις για τη ζωή σου με καθησυχαστικές σκέψεις που σχετίζονται με το διαδίκτυο (ετών 13)

Διάγραμμα 16: πόσο συχνά απωθείς τις δυσάρεστες σκέψεις για τη ζωή σου με καθησυχαστικές σκέψεις που σχετίζονται με το διαδίκτυο (ετών 14)

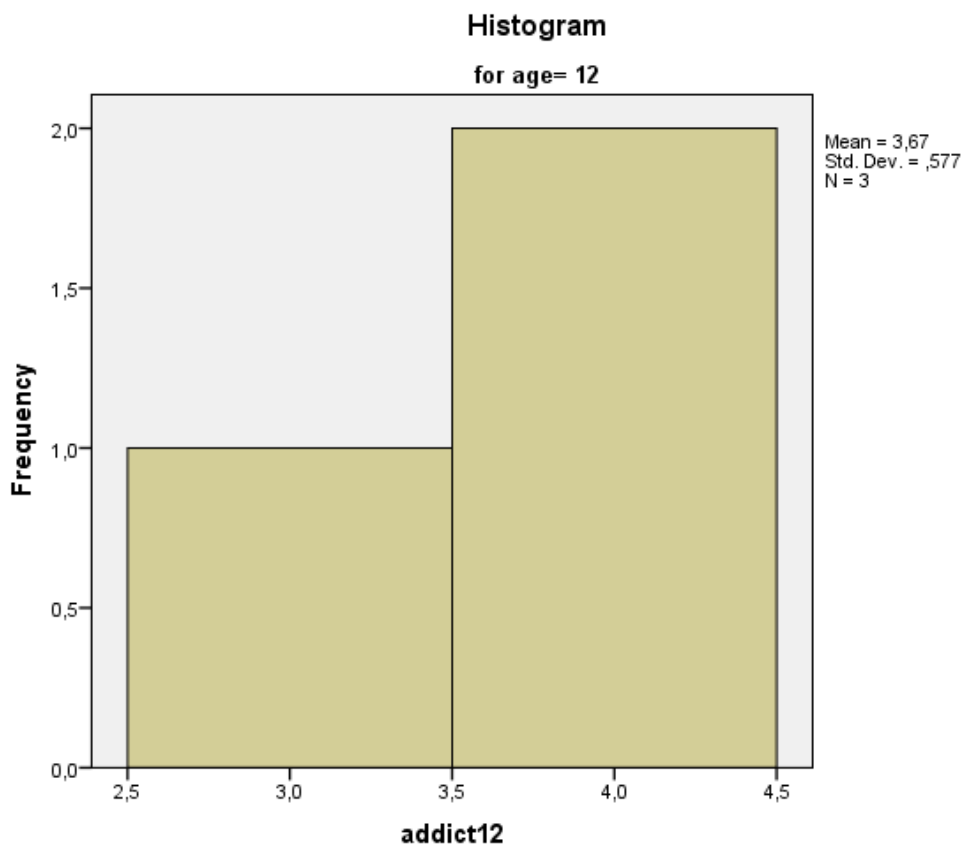

Διάγραμμα 17: πόσο συχνά απωθείς τις δυσάρεστες σκέψεις για τη ζωή σου με καθησυχαστικές σκέψεις που σχετίζονται με το διαδίκτυο (ετών 15)

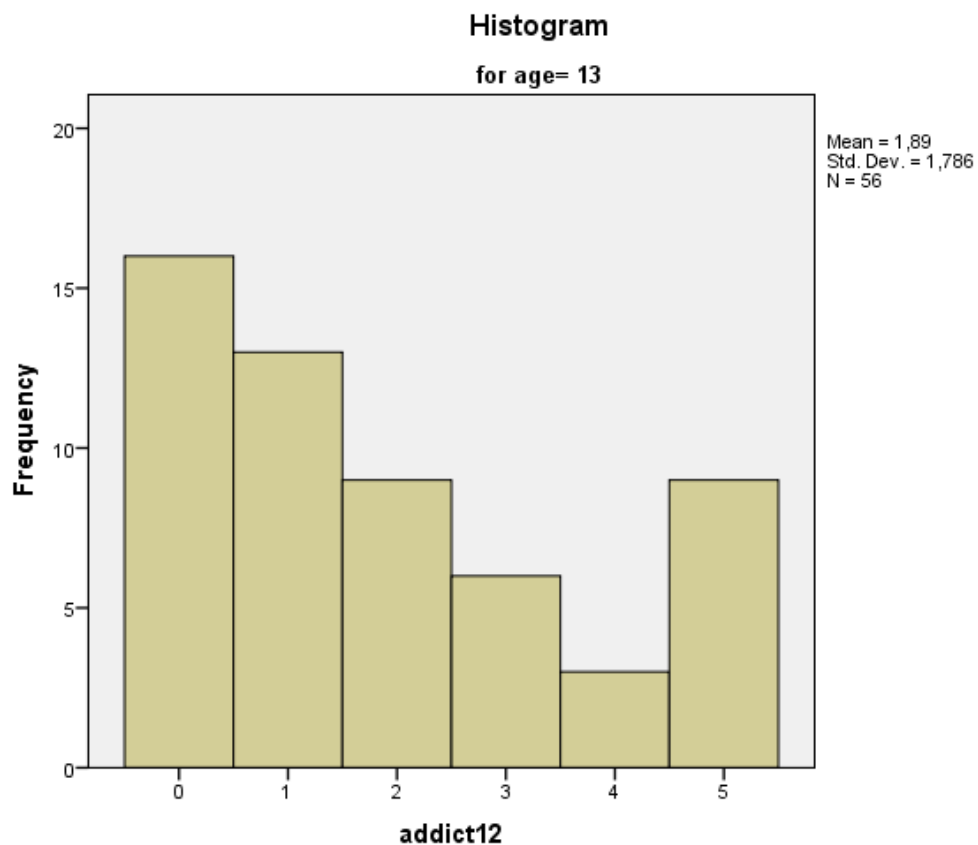

Διάγραμμα 18: πόσο συχνά απωθείς τις δυσάρεστες σκέψεις για τη ζωή σου με καθησυχαστικές σκέψεις που σχετίζονται με το διαδίκτυο (όλα τα έτη)

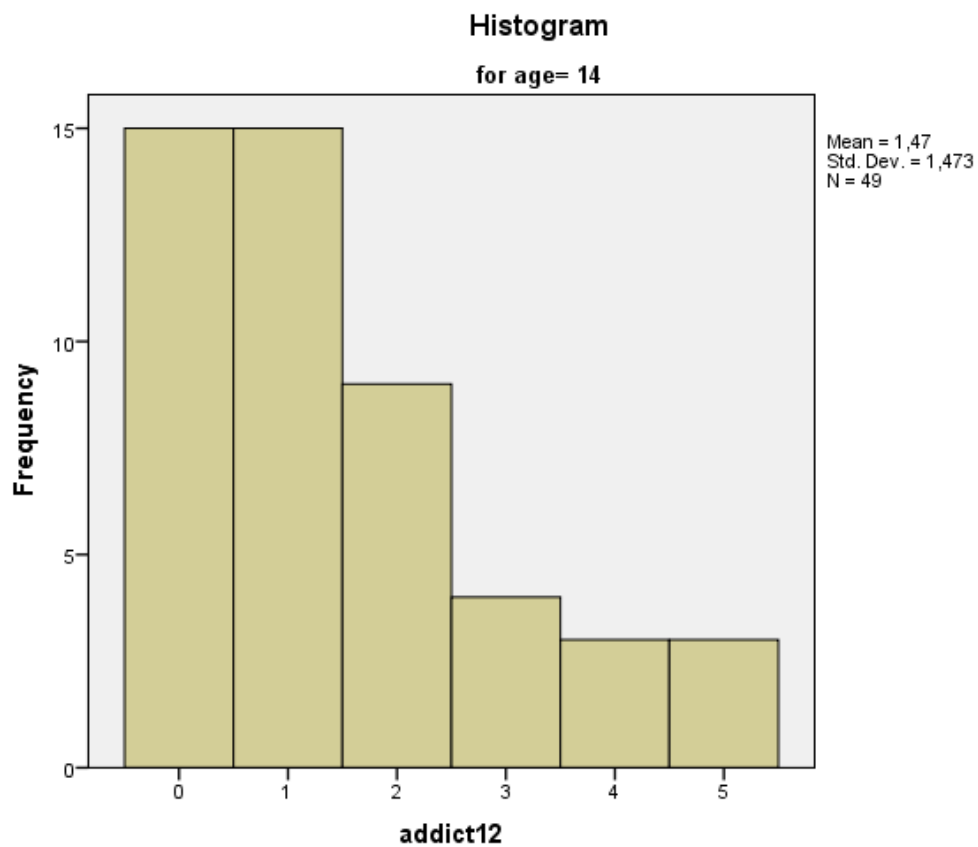
Αν και βλέπουμε τα $\frac{3}{4}$ του δείγματος να απαντούν κυρίως αρνητικά στο πόσο συχνά απωθούν τις δυσάρεστες σκέψεις για την ζωή τους με καθησυχαστικές που σχετίζονται με το διαδίκτυο, το $\frac{1}{4}$ του δείγματος, αυτό των 12 ετών, απαντάει θετικά. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται να καθησυχάζεται συχνά έως και πάντα από την σκέψη του διαδικτύου.

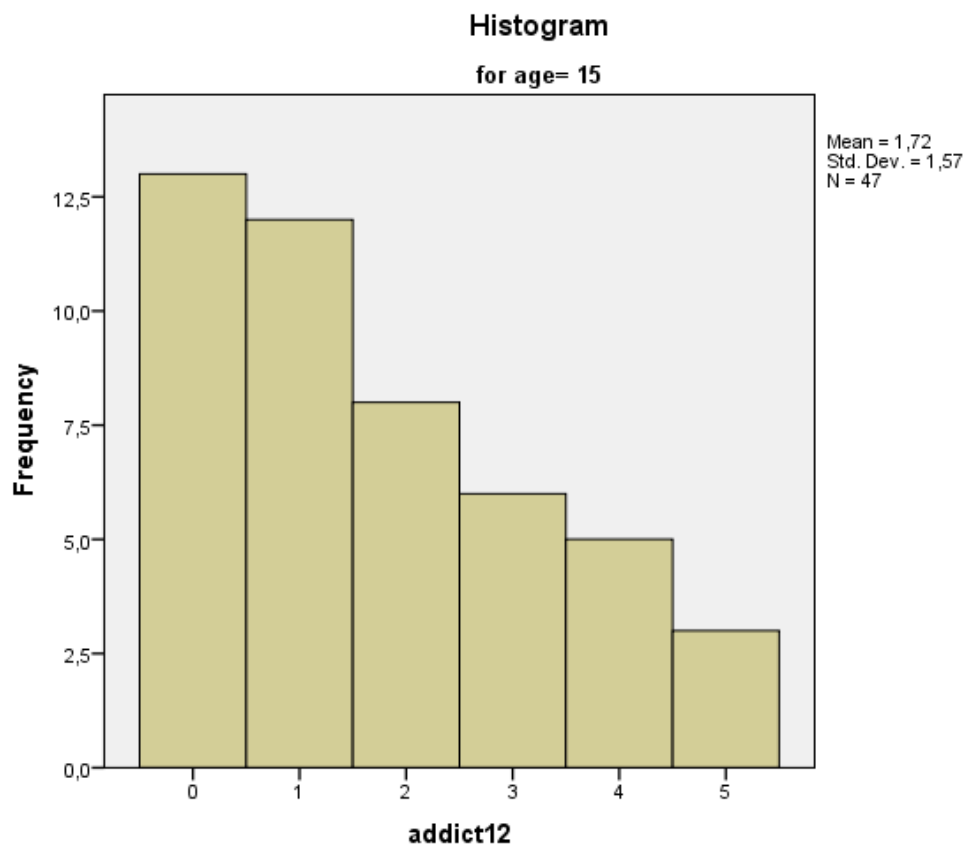
Διάγραμμα 19: πόσο συχνά φοβάσαι ότι η ζωή χωρίς το διαδίκτυο θα ήταν βαρετή, κενή και χωρίς λόγο (ετών 12)

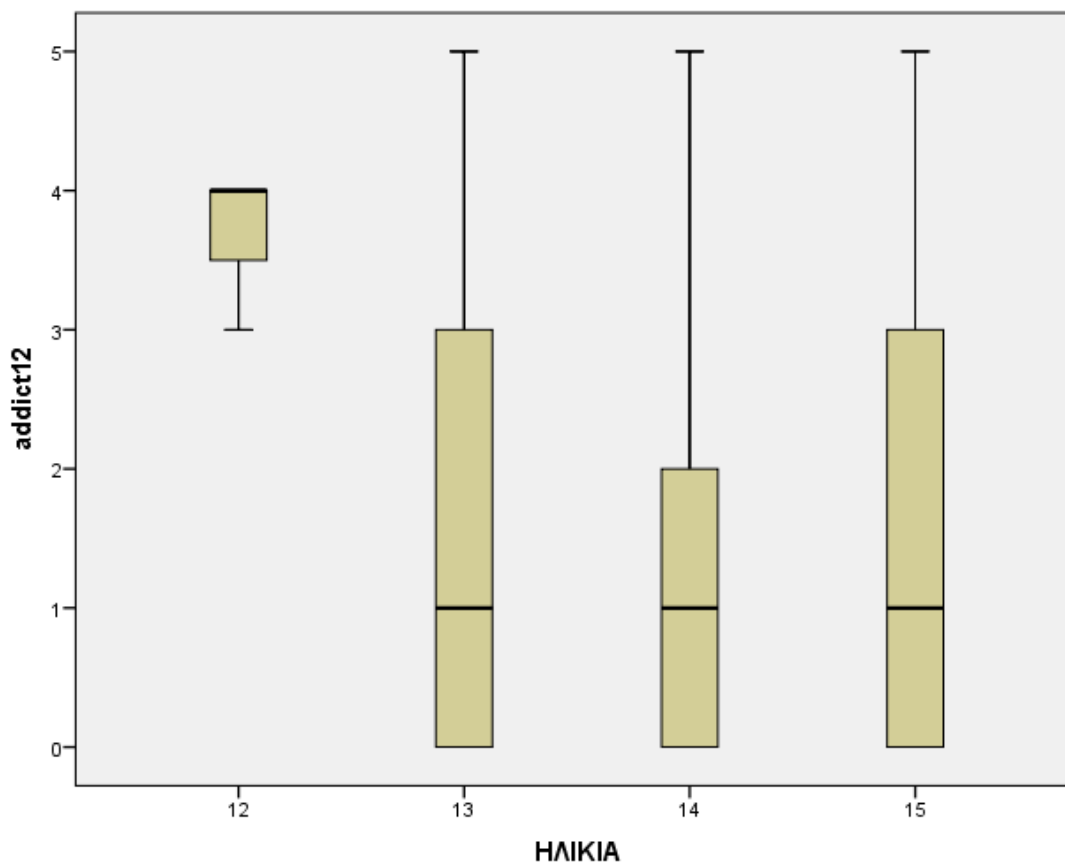
Διάγραμμα 20: πόσο συχνά φοβάσαι ότι η ζωή χωρίς το διαδίκτυο θα ήταν βαρετή, κενή και χωρίς λόγο (ετών 13)

Διάγραμμα 21: πόσο συχνά φοβάσαι ότι η ζωή χωρίς το διαδίκτυο θα ήταν βαρετή, κενή και χωρίς λόγο (ετών 14)

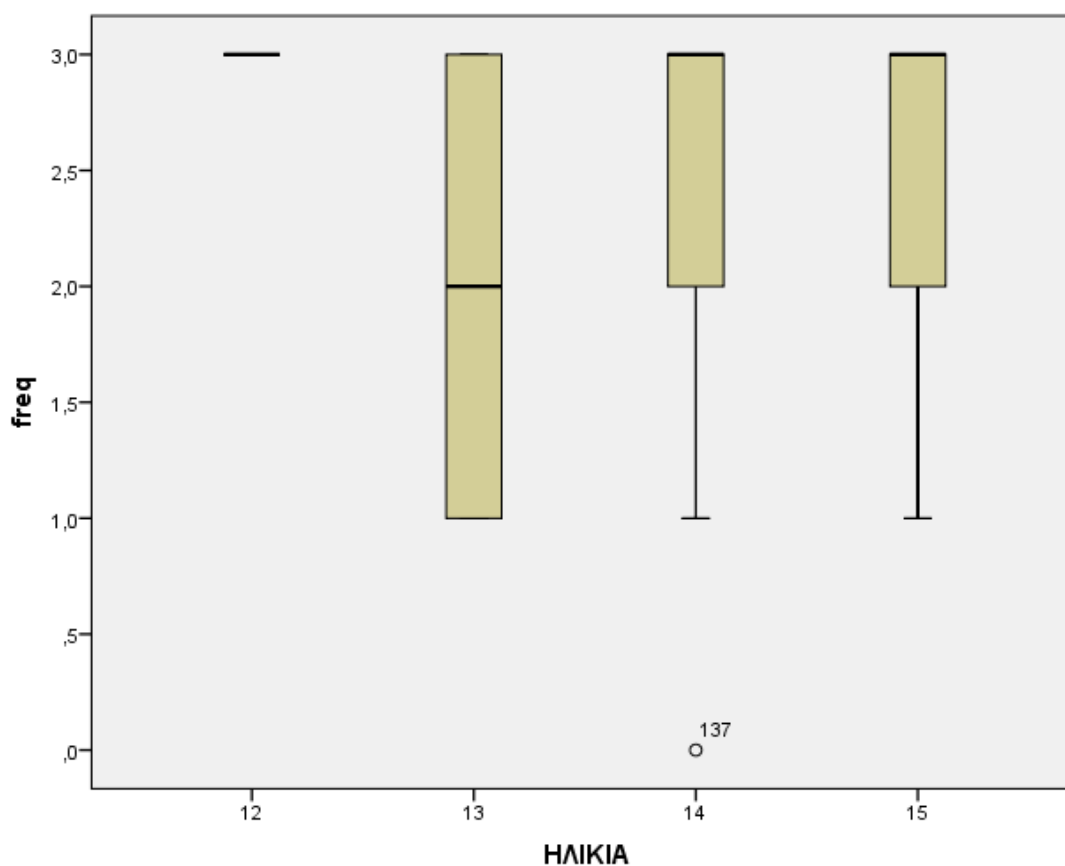

Διάγραμμα 22: πόσο συχνά φοβάσαι ότι η ζωή χωρίς το διαδίκτυο θα ήταν βαρετή, κενή και χωρίς λόγο (ετών 15)

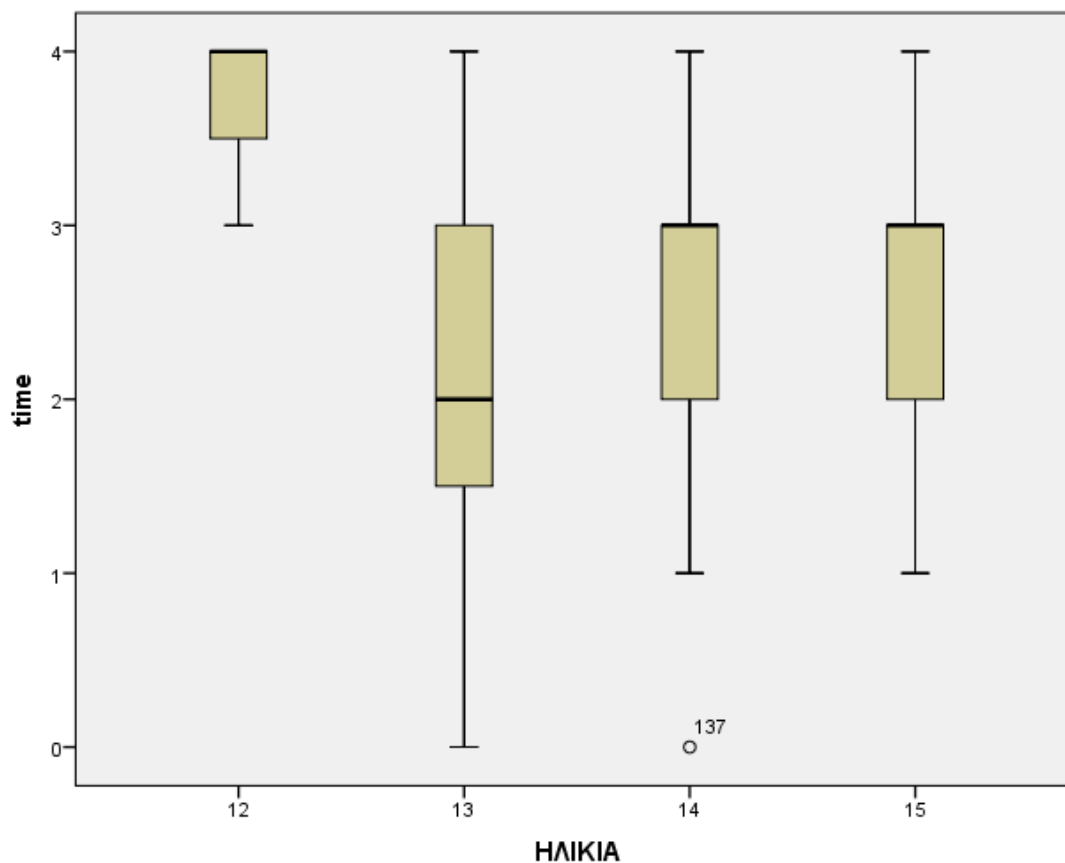
Διάγραμμα 23: πόσο συχνά φοβάσαι ότι η ζωή χωρίς το διαδίκτυο θα ήταν βαρετή, κενή και χωρίς λόγο (όλα τα έτη)

Σύμφωνα με τα δεδομένα που παρουσιάζονται στο εν λόγω διάγραμμα, διακρίνουμε πως και πάλι η ηλικία των 12 απάντησε διαφορετικά από τις υπόλοιπες ηλικίες. Ενώ οι μαθητές 13, 14 και 15 ετών δεν φοβούνται σχετικά ότι η ζωή χωρίς το διαδίκτυο θα ήταν βαρετή, κενή και χωρίς λόγο, το δείγμα ηλικίας 12 ετών έχει αντίθετες απόψεις από τον υπόλοιπο πληθυσμό/δείγμα και φοβάται πολύ συχνά η ζωή του χωρίς την ηλεκτρονική δικτύωση θα είχε αρνητικές συνέπειες στην ζωή τους.

Διάγραμμα 24: πόσο συχνά συνδέεται στο ιντερνέτ (όλα τα έτη)

Όσον αφορά τη συχνότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο, διακρίνουμε το δείγμα ηλικίας 13 ετών να συνδέεται αρκετές φορές. Όμως το δείγμα ηλικίας 14 και 15 ετών συνδέεται κάθε μέρα στο ιντερνέτ.

Διάγραμμα 25: κατά μέσο όρο σε μια μέρα πόσο χρόνο είναι στο ιντερνέτ (όλα τα έτη)

Τέλος, σχετικά με το μέσο όρο ημέρας πόσο χρόνο καταναλώνουν στο ιντερνέτ, είναι διακριτό ότι το δείγμα ηλικίας 12 ετών πάλι υπερಿಸχύνει των άλλων δαπανώντας πάνω από 3 ώρες στο διαδίκτυο. Τα δείγματα 14 και 15 ετών φαίνεται κι εκείνα να περνούν μια έως τρεις ώρες ημερήσιος στο διαδίκτυο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο : «ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ»

7.1 ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των στάσεων, των αντιλήψεων και στην επίδραση του φαινομένου σε μαθητές Γυμνασίου του Δήμου Βεροίας.

Το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια καθώς οι περισσότεροι νέοι χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο το κινητό και το διαδίκτυο. Συνήθως έχει τη μορφή ενός απλού e-mail , το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει απειλές ή υβριστικά σχόλια . Έτσι καθιστούν τον παραλήπτη ευάλωτο και τον μετατρέπουν σε θύμα εμπαιγμού σε κάποιο φόρουμ αποσπώντας ψευδείς δηλώσεις και ταπεινώνοντας τον.

Με την ολοκλήρωση του ερευνητικού τμήματος της πτυχιακής εργασίας, προέκυψαν τα κάτωθι αποτελέσματα συμπεράσματα:

- ✓ Το 39% του δείγματος των κοριτσιών (έφηβοι/ μαθητές γυμνασίου), δεν διαπράττει το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού, ενώ το ποσοστό των αγοριών ανέρχεται στο 62%.
- ✓ όλα τα έτη δεν προτιμούν συχνά τον ενθουσιασμό που τους προσφέρει η σύνδεση στο διαδίκτυο αντί της συντροφιάς με κάποιο δικό τους πρόσωπο.
- ✓ η πλειοψηφία της ηλικίας των μαθητών δεν δημιουργούν συχνά καινούριες φιλίες με άλλους χρήστες του διαδικτύου.
- ✓ τα $\frac{3}{4}$ του δείγματος να απαντούν κυρίως αρνητικά στο πόσο συχνά απωθούν τις δυσάρεστες σκέψεις για την ζωή τους με καθησυχαστικές που σχετίζονται με το διαδίκτυο, το $\frac{1}{4}$ του δείγματος, αυτό των 12 ετών, απαντάει θετικά.
- ✓ Ενώ οι μαθητές 13, 14 και 15 ετών δεν φοβούνται σχετικά ότι η ζωή χωρίς το διαδίκτυο θα ήταν βαρετή, κενή και χωρίς λόγο, το δείγμα ηλικίας 12 ετών φοβάται πολύ συχνά η ζωή του χωρίς την ηλεκτρονική δικτύωση θα είχε αρνητικές συνέπειες στην ζωή τους

- ✓ Όσον αφορά τη συχνότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο, το δείγμα ηλικίας 13 ετών να συνδέεται αρκετές φορές.
- ✓ Τέλος, σχετικά με το μέσο όρο ημέρας πόσο χρόνο καταναλώνουν στο ιντερνέτ, το δείγμα ηλικίας 12 ετών πάλι υπερσχύει των άλλων δαπανώντας πάνω από 3 ώρες στο διαδίκτυο. Τα δείγματα 14 και 15 ετών περνούν μια έως τρεις ώρες ημερήσιος στο διαδίκτυο.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω αποτελέσματα, όπως προέκυψαν από τις απαντήσεις του δείγματος των 120 μαθητών γυμνασίου του Δήμου Βεροίας, προκύπτει το συμπέρασμα ότι το φύλο σχετίζεται με το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού, εφόσον μεγάλο ποσοστό των αγοριών(62%) δεν διαπράττει το εν λόγω φαινόμενο σε σχέση με το ποσοστό των κοριτσιών (39%) .

Η ηλικία φαίνεται ότι επηρεάζει σε κάποιο βαθμό το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού. Έτσι, το ποσοστό της θυματοποίησης μειώνεται με την αύξηση της ηλικίας. Πιο συγκεκριμένα σε τομείς όπως η διαρκής ενασχόληση στο διαδίκτυο, οι αρνητικές σκέψεις που σχετίζονται με αυτό κ.α. , το ποσοστό είναι αυξημένο για τους μικρούς σε ηλικία μαθητές.

7.2 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Όπως όλες οι έρευνες έτσι και η παρούσα, η οποία διεξήχθη στα πλαίσια εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας διέπεται από ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι δεν επιτρέπουν τη γενίκευση των συμπερασμάτων που προκύπτουν παραπάνω.

Αρχικά, το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν αρκετά μικρό στο σύνολο του, διότι τα ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν δεν απαντήθηκαν από όλους του μαθητές γυμνασίου.

Επίσης, σημαντικό είναι το γεγονός ότι η έρευνα διεξήχθη μέσα σε περιορισμένο χρονικό διάστημα, κάτι το οποίο σημαίνει ότι η επανάληψη της στα ίδια άτομα διαφορετική χρονική περίοδο μπορεί να εξάγει διαφορετικά συμπεράσματα.

Επιπροσθέτως, τα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν στο χώρο του σχολείου, γεγονός που μπορεί να μετέβαλε τις πραγματικές απαντήσεις των μαθητών οι οποίες μπορεί να ήταν διαφορετικές αν τα ερωτηματολόγια συμπληρώνονταν στον προσωπικό τους χώρο, χωρίς την επιρροή πρακτικών και ψυχολογικών παραγόντων (πχ. θα το συμπληρώσω γρήγορα να έχω περισσότερο ελεύθερο χρόνο στο σχολείο ή Ποια είναι η πιο «δεκτή» απάντηση, η οποία δε θα προκαλέσει την αντίδραση των συμμαθητών μου;).

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω προτείνεται η επανάληψη της έρευνας στο ίδιο ακριβώς δείγμα σε διαφορετική χρονική περίοδο και η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου με διαφορετικό τρόπο κάτι το οποίο θα αποδυναμώσει την όποια επιρροή ψυχολογικών παραγόντων (πχ φόβου απόρριψης, πειράγματος κτλ).

Επίσης, προτείνεται η χρήση του ίδιου εργαλείου (ερωτηματολογίου) σε μεγαλύτερο δείγμα του πληθυσμού, είτε σε όλα τα σχολεία της Βεροίας καθώς και σε όλου του Νομού Ημαθίας, είτε στην προσθήκη του δείγματος μικρότερων (δημοτικό) και μεγαλύτερων ηλικιών (λύκειο), προκειμένου η μελέτη του μεγαλύτερου δείγματος να δώσει περισσότερο ασφαλή συμπεράσματα.

Προτείνεται επίσης, η διεξαγωγή αντίστοιχης έρευνας σε μεγαλύτερες ηλικίες, σε άτομα τα οποία εργάζονται έχουν δημιουργήσει οικογένειες κτλ. Προκειμένου να

συγκεντρωθούν στοιχεία για τον βαθμό διάπραξης του κυβερνοεκφοβισμού σχετικά με τον τρόπο αντίληψης και αντιμετώπισης από τους γονείς και να βρεθούν τρόποι αντιμετώπισης του εν λόγω φαινομένου.

7.3 ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ

Στα πλαίσια της εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας, χρειάστηκε να αφιερωθεί αρκετός χρόνος στην αναζήτηση του κατάλληλου υλικού και βιβλιογραφίας αναφορικά με τον κυβερνοεκφοβισμό. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι η πρόσβαση σε έρευνες, ειδικά του εξωτερικού, καθώς, και η ελληνική βιβλιογραφία, αναφορικά με τη θεματολογία της πτυχιακής μας, ήταν περιορισμένη.

Κατά τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας υπήρξε καλή συνεργασία με τον υπεύθυνο καθηγητή, ο οποίος απαντώντας άμεσα σε κάθε προβληματισμό, καθώς και με τη σωστή καθοδήγηση, βοήθησε στη περάτωση της εργασίας.

Η πτυχιακή αυτή αποτελεί μια ευκαιρία ενασχόλησης με ένα μείζον θέμα που είναι αυτό του κυβερνοεκφοβισμού μιας και το διαδίκτυο έχει γίνει άμεσος και καθημερινός τρόπος ζωής μας.

Ωστόσο, δυσκολίες υπήρξαν ως προς την διεξαγωγή της έρευνας, της οποίας το δείγμα ήταν περιορισμένο, όπως προείπαμε καθώς και στην περιορισμένη βιβλιογραφία για το φαινόμενο του κυβερνοεκφοβισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Σφακιανάκης Ε. (2012) *Εθισμός στο διαδίκτυο*, Αθήνα: Λιβάνη
2. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.krepublishers.com/06-Special%20Volume-Journal/JSS-00-Special%20Volumes/JSS-SI-08-Peer-Vicit-Schools-Web/JSS-SI-08-07-051-058-McEachern-A-G/JSS-SI-08-07-051-058-McEachern-A-G-Text.pdf> , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
3. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.ncab.org.au/Assets/Files/What%20can%20schools%20do%20about%20cases%20of%20bullying_Rigby.pdf , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
4. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.bullyingpreventioninstitute.org/LinkClick.aspx?fileticket=5BnCPJGFPhc%3D&tabid=72> , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
5. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://books.google.gr/books?id=TTyJDGouFBQC&pg=PA151&lpg=PA151&dq=schwartz+dodge++1997&source=bl&ots=zUdEYScg0E&sig=tEtPS1C5RZHj0QNq5bliYQxQ8l4&hl=el&sa=X&ei=TJBjU9KpLYLfOdb8gPgO&ved=0CF0Q6AEwBA#v=onepage&q=schwartz%20dodge%20%201997&f=false> , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
6. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <file:///C:/Users/user/Downloads/d912f5086a1c650971.pdf> , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
7. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.metaixmio.gr/images/evdoxos/24013.pdf> , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
8. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://thesecretrealtruth.blogspot.com/2012/12/cyber-bullying.html> , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
9. Σφακιανάκης Ε. (2012) *Εθισμός στο διαδίκτυο*, Αθήνα: Λιβάνη

10. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.webvistas.org/topic/389-%CE%BA%CF%85%CE%B2%CE%B5%CF%81%CE%BD%CE%BF-%CE%B5%CE%BA%CF%86%CE%BF%CE%B2%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%AE-%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%B5%CE%BA%CF%86%CE%BF%CE%B2%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82/> , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
11. Σφακιανάκης Ε. (2012) *Εθισμός στο διαδίκτυο*, Αθήνα: Λιβάνη
12. Φρέσκου Αλίκη, «Εθισμός στο Διαδίκτυο, χρήση και κατάχρηση Διαδικτύου σε Παιδιά και Εφήβους», [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://enews.cytanet.com.cy/HLN/2011/Feb/21/pdf/Aliki.Freskou.pdf> , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
13. Olweus, D. (1993), *Bullying at school: What We Know and What We Do*, New York: Blackwell
14. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: www.hasiad.gr , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
15. Σφακιανάκης Ε. (2012) *Εθισμός στο διαδίκτυο*, Αθήνα: Λιβάνη
16. «Cyber bullying: Ο εκφοβισμός στο διαδίκτυο» [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://thesecretrealtruth.blogspot.com/2012/12/cyber-bullying.html> , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
17. Σφακιανάκης Ε. (2012) *Εθισμός στο διαδίκτυο*, Αθήνα: Λιβάνη
18. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.safeline.gr/nomothesia/nomiko-plaisio> , Ανακτήθηκε στις 5/4/2014].
19. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://childeducation-journal.org/index.php/education/article/view/42/19> , Ανακτήθηκε στις 11/4/2014].
20. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://resist.transludic.net/blog/?lang=el> , Ανακτήθηκε στις 11/4/2014].

21. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://icbtt.arizona.edu/sites/default/files/EMPATHY-Cyberbullying_Steffgen_FINAL.pdf , Ανακτήθηκε στις 11/4/2014].
22. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://subotron.com/media/111209_subotron_griffiths.pdf , Ανακτήθηκε στις 11/4/2014].
23. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.people.vcu.edu/~jldavis/readings/Bufardi & Campbell %282008%29.pdf> , Ανακτήθηκε στις 11/4/2014].
24. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.pavilionjournals.co.uk/dev/jacprflyer/downloads/JACPR-2.1.pdf> , Ανακτήθηκε στις 11/4/2014].
25. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.psyx.gr/content/gr/gno.html> , Ανακτήθηκε στις 12/4/2014].
26. «Γνωσιακή-Συμπεριφοριστική Ψυχοθεραπεία» [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://ibrt.gr/edu/node/69> , Ανακτήθηκε στις 12/4/2014].
27. [Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.lyrakos.gr/services-el/support/personalitydisorder>, Ανακτήθηκε στις 12/4/2014].
28. Orzack, M.H, Mon, 5 Aug 1996, «Internet Addiction Treatment. Electronic message posted to Research List», [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.cmhc.com/mlists/research> ,Ανακτήθηκε στις 12/4/2014].
29. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.dromostherapeia.gr/diafores-enallaktikes-therapeies/ti-einai-olistiki-psihotheapeia.html> , Ανακτήθηκε στις 12/4/2014].
30. [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://skf.uoc.gr/studadvice/publications/group-therapy.html> , Ανακτήθηκε στις 12/4/2014].
31. Σιώμος Ε . Κωνσταντίνος, Μπραϊμνιώτης Δημήτριος, Καραγιαννάκη – Καστάνη Ιωάννα, (27-29/11/2009), «Έρευνα Πρόληψη Αντιμετώπιση των κινδύνων στη χρήση του Διαδικτύου», Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Διαδικτυακού Εθισμού.

- 32.** Καλλινικάκη, Θ., (1998), «Κοινωνική Εργασία. Εισαγωγή στη Θεωρία και την Πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας», Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- 33.** Τσίτουρας Σ., (1990), «Φροντίδα για την οικογένεια», Αθήνα.
- 34.** Σταθόπουλος, Π. (2005), «Κοινωνική Πρόνοια: Ιστορική Εξέλιξη – Νέες Κατευθύνσεις», Αθήνα, Παπαζήση.
- 35.** Κανδυλάκη, Α., (2004), «Η Συμβουλευτική στην Κοινωνική Εργασία. Δεξιότητες Επικοινωνίας και Τεχνικές Παρέμβασης», Αθήνα, Μετασπουδή.
- 36.** Javeau, C. (2000). *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. Το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή*, Αθήνα: Τυπωθήτω
- 37.** Hasebrink, U., Görzig, A., Haddon, L., Kalmus, V., & Livingstone, S. (2011).
Patterns of risk and safety online: In-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9-to-16 year old and their parents in 25 European Countries
- 38.** Ποινικός κώδικας [Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.ministryofjustice.gr/site/kodikos/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF/%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%CE%9A%CE%A9%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%A3/tabid/432/language/el-GR/Default.aspx> , Ανακτήθηκε στις 12/4/2014].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΑΡΘΡΑ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ, ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Άρθρο 337

«Προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας» [38]

- 1.** Όποιος με ασελγείς χειρονομίες ή προτάσεις που αφορούν ασελγείς πράξεις, προσβάλλει βάνανυσα την αξιοπρέπεια άλλου στο πεδίο της γενετήσιας ζωής του τιμωρείται με Φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή χρηματική ποινή.
- 2.** Με Φυλάκιση τριών μηνών μέχρι δύο ετών τιμωρείται η πράξη της προηγούμενης παραγράφου, αν ο παθών είναι νεότερος από 12 ετών.
- 3.** Ενήλικος, ο οποίος μέσω **διαδικτύου** ή άλλου μέσου επικοινωνίας, αποκτά επαφή με πρόσωπο που δεν συμπλήρωσε τα δεκαπέντε έτη και, με χειρονομίες ή προτάσεις ασελγείς, προσβάλλει την αξιοπρέπεια του ανηλικού στο πεδίο της γενετήσιας ζωής του, τιμωρείται με Φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών. Αν η πράξη τελείται κατά συνήθεια ή αν επακολούθησε συνάντηση, ο ενήλικος τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών.
- 4.** Ενήλικος, ο οποίος μέσω **διαδικτύου** ή άλλου μέσου επικοινωνίας, αποκτά επαφή με πρόσωπο που εμφανίζεται ως ανήλικο κάτω των δεκαπέντε ετών και, με χειρονομίες ή προτάσεις ασελγείς, προσβάλλει την αξιοπρέπεια του στο πεδίο της γενετήσιας ζωής του, τιμωρείται με Φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Αν η πράξη τελείται κατά συνήθεια ή αν επακολούθησε συνάντηση με το εμφανιζόμενο ως ανήλικο πρόσωπο, τιμωρείται με Φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών."
- 5.** Όποιος τελεί την πράξη της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού, εκμεταλλευόμενος την εργασιακή θέση του παθόντος ή τη θέση προσώπου που έχει ενταχθεί σε διαδικασία αναζήτησης θέσης εργασίας διώκεται κατ' έγκληση και τιμωρείται με Φυλάκιση από έξι (6) μήνες μέχρι τρία (3) έτη και με χρηματική ποινή τουλάχιστον χιλίων (1.000) ευρώ."

Άρθρο 348

«Διευκόλυνση ακολασίας άλλων» [38]

1. Όποιος κατ' επάγγελμα διευκολύνει με οποιοδήποτε τρόπο την ασέλγεια μεταξύ άλλων τιμωρείται με Φυλάκιση μέχρι ενός έτους.
2. Με φυλάκιση μέχρι τριών ετών και με χρηματική ποινή τιμωρείται όποιος διευκολύνει την ασέλγεια μεταξύ άλλων χρησιμοποιώντας απατηλά μέσα και αν ακόμη δεν ενεργεί κατ' επάγγελμα.
3. Όποιος κατ' επάγγελμα ή από κερδοσκοπία επιχειρεί να διευκολύνει, έστω και συγκαλυμμένα, με τη δημοσίευση αγγελίας, εικόνας, αριθμού τηλεφωνικής σύνδεσης ή με τη **μετάδοση ηλεκτρονικών μηνυμάτων** ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο την ασέλγεια με ανήλικο τιμωρείται με Φυλάκιση και με χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ."

Άρθρο 348 Α

«Πορνογραφία ανηλίκων» [38]

1. Όποιος με πρόθεση παράγει, διανέμει, δημοσιεύει, επιδεικνύει, εισάγει στην επικράτεια ή εξάγει από αυτή, μεταφέρει, προσφέρει, πωλεί ή με άλλον τρόπο διαθέτει, αγοράζει, προμηθεύεται, αποκτά ή κατέχει υλικό παιδικής πορνογραφίας ή διαδίδει ή μεταδίδει πληροφορίες σχετικά με την τέλεση των παραπάνω πράξεων, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ.
2. Όποιος με πρόθεση παράγει, προσφέρει, πωλεί ή με οποιονδήποτε τρόπο διαθέτει, διανέμει, διαβιβάζει, αγοράζει, προμηθεύεται ή κατέχει υλικό παιδικής πορνογραφίας ή διαδίδει πληροφορίες σχετικά με την τέλεση των παραπάνω πράξεων **δια συστήματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ή με τη χρήση διαδικτύου**, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως τριακοσίων χιλιάδων ευρώ.

3. Υλικό παιδικής πορνογραφίας, κατά την έννοια των προηγούμενων παραγράφων, συνιστά η αναπαράσταση ή η πραγματική ή εικονική αποτύπωση σε ηλεκτρονικό ή άλλο υλικό φορέα του σώματος ή μέρους του σώματος ανηλίκου, κατά τρόπο που προδήλως προκαλεί γενετήσια διέγερση, καθώς και πραγματικής ή εικονικής ασελγούς πράξης που διενεργείται από ή με ανήλικο.

4. Οι πράξεις της πρώτης και δεύτερης παραγράφου τιμωρούνται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ: «**α.** αν τελέσθηκαν κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια» «**β.** αν η παραγωγή του υλικού της παιδικής πορνογραφίας συνδέεται με την εκμετάλλευση της ανάγκης, της ψυχικής ή της διανοητικής ασθένειας ή σωματικής δυσλειτουργίας λόγω οργανικής νόσου ανηλίκου ή με την άσκηση ή απειλή χρήσης βίας ανηλίκου ή με τη χρησιμοποίηση ανηλίκου που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος». Αν η πράξη της περίπτωσης β' είχε ως αποτέλεσμα τη βαριά σωματική βλάβη του παθόντος, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή εκατό χιλιάδων έως πεντακοσίων χιλιάδων ευρώ αν δε αυτή είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο, επιβάλλεται ισόβια κάθειρξη.

Άρθρο 370 Α

«Παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας» [38]

1. Όποιος αθέμιτα παγιδεύει ή με οποιονδήποτε άλλον τρόπο παρεμβαίνει σε τηλεφωνική σύνδεση ή συσκευή με σκοπό να πληροφορηθεί ή να μαγνητοφωνήσει το περιεχόμενο τηλεφωνικής συνδιάλεξης μεταξύ τρίτων τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Η χρησιμοποίηση από τον δράστη των πληροφοριών ή μαγνητοταινιών που αποκτήθηκαν με αυτόν τον τρόπο θεωρείται επιβαρυντική περίπτωση.

2. Όποιος αθέμιτα παρακολουθεί με ειδικά τεχνικά μέσα ή μαγνητοφωνεί προφορική συνομιλία μεταξύ τρίτων που δεν διεξάγεται δημόσια ή μαγνητοσκοπεί μη δημόσιες πράξεις τρίτων, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Με την ίδια ποινή τιμωρείται και όποιος μαγνητοφωνεί ιδιωτική συνομιλία μεταξύ αυτού και τρίτου

χωρίς τη συναίνεση του τελευταίου. Το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1 αυτού του άρθρου εφαρμόζεται και σε αυτή την περίπτωση.

3. Με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους τιμωρείται όποιος κάνει χρήση των πληροφοριών ή των μαγνητοταινιών ή των μαγνητοσκοπήσεων που αποκτήθηκαν με τους τρόπους που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 αυτού του άρθρου.

4. Η πράξη της παραγράφου 3 δεν είναι άδικη, αν η χρήση έγινε ενώπιον οποιασδήποτε δικαστικής ή άλλης ανακριτικής αρχής για τη διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος, που δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά.

5. Αν ο δράστης των πράξεων των παραγράφων 1, 2 και 3 αυτού του άρθρου ενεργεί ιδιωτικές έρευνες ή τελεί τις πράξεις αυτές κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια ή απέβλεπε στην είσπραξη αμοιβής, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και χρηματική ποινή.

6. Όποιος διαθέτει στο εμπόριο ή με άλλον τρόπο προσφέρει για εγκατάσταση ειδικά τεχνικά μέσα για την τέλεση των πράξεων των παραγράφων 1 και 2 αυτού του άρθρου ή δημόσια διαφημίζει ή προσφέρει τις υπηρεσίες του για την τέλεσή τους τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και με χρηματική ποινή".

Άρθρο 370 Β

«Παράνομη αντιγραφή απορρήτων δεδομένων» [38]

1. Όποιος αθέμιτα αντιγράφει, αποτυπώνει, χρησιμοποιεί, αποκαλύπτει σε τρίτον ή οπωσδήποτε παραβιάζει στοιχεία ή προγράμματα υπολογιστών, τα οποία συνιστούν κρατικά, επιστημονικά ή επαγγελματικά απόρρητα ή απόρρητα επιχείρησης του δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Ως απόρρητα θεωρούνται και εκείνα που ο νόμιμος κάτοχός τους, από δικαιολογημένο ενδιαφέρον τα μεταχειρίζεται ως απόρρητα, ιδίως όταν έχει λάβει μέτρα για να παρεμποδίζονται τρίτοι να λάβουν γνώση τους.

2. Αν ο δράστης είναι στην υπηρεσία του κατόχου των στοιχείων, καθώς και αν το απόρρητο είναι ιδιαίτερα μεγάλης οικονομικής σημασίας, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους.

3. Αν πρόκειται για στρατιωτικό ή διπλωματικό απόρρητο ή για απόρρητο που αναφέρεται στην ασφάλεια του κράτους, η κατά την παράγραφο 1 πράξη τιμωρείται κατά τα άρθρα 146 και 147.

  Οι πράξεις που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 διώκονται ύστερα από έγκληση.

Άρθρο 370 Γ

1. Όποιος χωρίς δικαίωμα αντιγράφει ή χρησιμοποιεί προγράμματα υπολογιστών, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι έξι μήνες και με χρηματική ποινή εκατό χιλιάδων έως δυο εκατομμυρίων δραχμών.
2. Όποιος αποκτά πρόσβαση σε στοιχεία που έχουν εισαχθεί σε υπολογιστή ή σε περιφερειακή μνήμη υπολογιστή ή μεταδίδονται με συστήματα τηλεπικοινωνιών, εφόσον οι πράξεις αυτές έγιναν χωρίς δικαίωμα ιδίως με παραβίαση απαγορεύσεων ή μέτρων ασφαλείας που έχει λάβει ο νομικός κάτοχος τους, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τρεις μήνες ή με χρηματική ποινή τουλάχιστον δέκα χιλιάδων δραχμών. Αν η πράξη αναφέρεται στις διεθνείς σχέσεις ή την ασφάλεια του κράτους, τιμωρείται κατά το άρθρο 148.
3. Αν ο δράστης είναι στην υπηρεσία του νομικού κατόχου των στοιχείων, η πράξη της προηγούμενης παραγ. Τιμωρείται μόνο αν απαγορευτεί ρητά από εσωτερικό κανονισμό ή από έγγραφη απόφαση του κατόχου ή αρμόδιου υπαλλήλου του.
4. Οι πράξεις των παραγράφων 1 έως 3 διώκονται ύστερα από έγκληση.